

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

9

2022

ročník 74

Cena 40 Kč

Ilustrace: Kristýna Plíhalová

SOUČASNÁ LITERATURA

- Americká literatura po roce 2010

PŘÍSTUPNOST KNIHOVEN I

- Vzdělávání osob se specifickými potřebami v knihovnách – základní otázky
- Zkušenosti z praxe – vzdělávání neslyšících a osob s mentálním postižením

Události

- Jedenáctá valná hromada SKIP je za námi
- Česká účast na kongresu německých knihoven v Lipsku

České předsednictví v Radě EU

- České předsednictví v Radě EU a vliv na knihovny
- Knihovny v novém
- Knihovna Kutná Hora

Příloha „Děckaři děckařům“
(Ekologie a příroda)

Spolupráce Městské knihovny T. G. Masaryka Šumperk s organizacemi pro mentálně hendikepované klienty s. 306–307

↑ Momentka z letošního kávového dýchánku, kterého se zúčastnilo celkem 360 návštěvníků

Do soutěže o nejlepší bábovku bylo letos přihlášeno rekordních 26 bábovek! →

Foto: archiv MěK Šumperk

Roman Giebisch, znovuzvolený předseda SKIP, během jednání valné hromady →

Byl to pouhý začátek (k české účasti na kongresu německých knihoven v Lipsku 2022) s. 322–323

↑ Momentka ze slavnostního otevření českého stánku za účasti prezidentky IFLA Barbary Lison (třetí zprava) a zástupkyně Sdružení amerických knihoven Loidy Garcii-Febo (třetí zleva). Čeští zástupci jsou odborné veřejnosti všeobecně známí...

Foto: Pavel Němec

Jedenáctá valná hromada SKIP je za námi s. 316–318

↑ Auditorium 11. valné hromady v Ostravě (aula Gong)

Foto: Václav Jansa (Osvobozená knihovna, z. s.)

Rozvoj manažerských kompetencí (odborný seminář pro vedoucí/ředitele knihovny) s. 326–328

↓ Vít Richter během své přednášky

Foto: archiv NK ČR

- Téma – Přístupnost knihoven I**
- 303** **Vzdělávání osob se specifickými potřebami v knihovnách – základní otázky** | Helena Hubatková Selucká
- 306** **Spolupráce Městské knihovny T. G. Masaryka Šumperk s organizacemi pro mentálně hendikepované klienty** | Kamila Šeligová
- 308** **Neslyšící mají (mít) do knihoven otevřenou cestu** | Zlata Houšková
- 310** **Vzdělávací programy pro neslyšící studenty – zkušenosti z praxe** | Helena Hubatková Selucká
- 313** **Od dětí k dospělým – zkušenosti se vzdělávacími programy pro osoby s mentálním postižením** | Helena Hubatková Selucká
- Události**
- 316** **Jedenáctá valná hromada SKIP je za námi** | Kateřina Janošková, Linda Jansová
- 321** **„Muzejka“ již posedmnácté v Městské knihovně v Praze** | Blanka Švecová
- 322** **Byl to pouhý začátek** (k české účasti na kongresu německých knihoven v Lipsku 2022) | Tomáš Kubiček
- 334** **Nová Studovna Jacquese Rupnika** | Jan Hradil
- Využití nových technologií**
- 319** **Registrace uživatelů Národní knihovny ČR pomocí BankID** | Martina Kašanová
- Příloha Děckaři děčkařům**
- 320** **Braňme naši přírodu!** | Pavlína Lišovská
- P1** **Top 6 knih s tematikou ekologie** | vybrali Matty Čechovských a Pavlína Lišovská
- P2–P3** **Pracovní list – Výzva: Zachraň planetu!** | Helena Chábová, Pavlína Lišovská
- P4** **Zajímavé deskové hry s tematikou přírody a ekologie** | vybrala Pavlína Lišovská
- České předsednictví v Radě EU**
- 324** **České předsednictví v Radě EU – kultura a vliv na knihovny** | Vladana Pillerová
- 326** **Vzdělávání Rozvoj manažerských kompetencí** | Marie Šedá
- Mediální vzdělávání v knihovnách**
- 329** **Knihovny jako majáky v moři dezinformací – 6. část** | Mariana Novotná, Tereza Lišková
- Knihovny v novém**
- 332** **Jak Kutná Hora ke knihovně přišla** | Gabriela Jarkulišová
- Současná literatura**
- 335** **Americká literatura po roce 2010** | Johana Horáková
- 339** **Ze světa** | Roman Giebisch
- 340** **Literární výročí Říjen** | Milan Valden

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – Library accessibility I**
- 303** **Ausbildung for those with special needs at libraries – basic questions** | Helena Hubatková Selucká
- 306** **Collaboration between the Masaryk Municipal Library in Šumperk and organizations for mentally handicapped clients** | Kamila Šeligová
- 308** **The deaf (should) have open access to libraries** | Zlata Houšková
- 310** **Educational programmes for deaf students – practical experience** | Helena Hubatková Selucká
- 313** **From children to adults – experience of educational programmes for the mentally disabled** | Helena Hubatková Selucká
- Events**
- 316** **Eleventh SKIP General Assembly completed** | Kateřina Janošková, Linda Jansová
- 321** **Seventeenth "Museum's Night" at the Prague Municipal Library** | Blanka Švecová
- 322** **It was just a start (Czech participation in the German Libraries Congress in Leipzig 2022)** | Tomáš Kubiček
- 334** **New Jacques Rupnik Study Room** | Jan Hradil
- 319** **Utilizing new technologies** Czech National Library user registration with BankID | Martina Kašanová
- 320** **Child specialists to child specialists – supplement – Ecology and nature**
- P1** **Let's protect our countryside!** | Pavlína Lišovská
- P1** **Top six books on ecology** | selected by Matty Čechovských and Pavlína Lišovská
- P2–P3** **Worksheet – Appeal: Save the planet!** | Helena Chábová, Pavlína Lišovská
- P4** **Interesting board games dealing with nature and ecology** | selected Pavlína Lišovská
- 324** **Czech presidency of the EU Council** Czech presidency of the EU Council – culture and the effects on libraries | Vladana Pillerová
- 326** **Education** Management skills development (specialist seminar for library directors/managers) | Marie Šedá
- Media education at libraries**
- 329** **Libraries as lighthouses in a sea of disinformation – Part Six** | Mariana Novotná, Tereza Lišková
- Libraries afresh**
- 332** **How Kutná Hora came by its library** | Gabriela Jarkulišová
- 335** **Contemporary literature** American literature since 2010 | Johana Horáková
- 339** **From the World** | Roman Giebisch
- 340** **Literary anniversaries** October | Milan Valden

INHALT

- Thema – Barrierefreiheit in Bibliotheken I**
- 303** **Ausbildung der Menschen mit besonderen Bedürfnissen in Bibliotheken – grundlegende Fragen** | Helena Hubatková Selucká
- 306** **Mitarbeit zwischen die T. G. Masaryk Stadtbibliothek in Šumperk und Organisationen für Klienten mit Mentalhandicap** | Kamila Šeligová
- 308** **Gehörlosen sollen zu Bibliotheken geöffnete Weg haben** | Zlata Houšková
- 310** **Bildungsprogramme für gehörlose Schüler – Erfahrungen aus der Praxis** | Helena Hubatková Selucká
- 313** **Von Kindern zu Erwachsenen – Erfahrungen mit Ausbildungsprogrammen für Klienten mit einem Mentalhandicap** | Helena Hubatková Selucká
- Ereignisse**
- 316** **Die elfte SKIP Mitgliederversammlung ist vorbei** | Kateřina Janošková, Linda Jansová
- 321** **„Museumsnacht“ in der Stadtbibliothek in Prag schon zum siebzehnten Mal** | Blanka Švecová
- 322** **Es war nur der Anfang (was sagt man zur tschechischen Teilnahme am Kongress der deutschen Bibliotheken in Leipzig 2022)** | Tomáš Kubiček
- 334** **Ein neues Jacques Rupnik Studienzimmer** | Jan Hradil
- Benutzung der neuen Technologien in Bibliotheken**
- 319** **Der Nationalbibliotheksbenutzer Registrierung mit BankID** | Martina Kašanová
- Beilage Kinderbibliothekare für Kinderbibliothekare**
- 320** **Schützen wir unsere Natur!** | Pavlína Lišovská
- P1** **Top 6 Bücher über Ökologie** | ausgewählt von Matty Čechovských und Pavlína Lišovská
- P2–P3** **Arbeitsblatt – Herausforderung: Rette den Planeten!** | Helena Chábová, Pavlína Lišovská
- P4** **Interessante Spiele zum Thema Natur und Ökologie** | ausgewählt von Pavlína Lišovská
- 324** **Tschechische EU-Ratspräsidentschaft** Tschechische EU-Ratspräsidentschaft – Kultur und Einfluss auf Bibliotheken | Vladana Pillerová
- 326** **Ausbildung** Entwicklung von Führungskompetenzen | Marie Šedá
- Medienausbildung in Bibliotheken**
- 329** **Bibliotheken als Leuchttürme in dem Meer von Fehlinformationen – 6. Teil** | Mariana Novotná, Tereza Lišková
- Bibliotheken im neuen Mäntel**
- 332** **Wie Kutná Hora die Bibliothek bekam** | Gabriela Jarkulišová
- 335** **Gegenwartsliteratur** Amerikanische Literatur nach dem Jahr 2010 | Johana Horáková
- 339** **Aus der Welt** | Roman Giebisch
- 340** **Literarische Jahrestage** Oktober | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, občas si zkouším představit, jaké by to bylo, kdybych vůbec neměla zkušenost, co to je zvuk, slovo, jak zní tón... Jak těžce bych chápala řeč, psaný text, jestli bych vůbec tento vyjadřovací prostředek byla schopná používat a v jaké míře...

Knihovny se svým potenciálem nízkoprahovosti a dostupnosti mají možnost lidem, kteří jsou nějakým způsobem znevýhodněni, podat pomocnou ruku. A také to dělají. O těch, které svými aktivitami dávají příklad ostatním, se dočtete v tomto čísle *Čtenáře*. Jeho podstatná část se věnuje vzdělávání osob se specifickými potřebami, zaměřuje se na aktivity knihoven pro neslyšící (včetně neslyšících prelingválně) i pro lidi se zrakovým či mentálním hendikepem. Zastřešeny tématem *Přístupnost knihoven* s římskou jedničkou vyplňují takto cílené články více než čtvrtinu časopisu. Římská dvojka, na kterou se již teď můžete těšit, pak přinese spíše technický pohled na dané téma.

Středová příloha má s tématem společnou snahu pomoci a ochránit tam, kde je to potřeba, v tomto případě jde o přírodu, dopad lidského jednání na ni, hospodaření se zdroji. Inspirací pro aktivity s dětskými čtenáři v oblasti ekologie nám mohou být knížky, činnosti i deskové hry, jejichž výběr zde najdete.

Když píšu tento úvodník, jsou letošní Knihovny současnosti teprve před námi, ale o dalších významných akcích – 11. valné hromadě SKIP a účasti českých zastupců na kongresu německých knihoven v Lipsku – už informace přinášíme. Stejně jako o velmi užitečném pražsko-brněnském dvojsemináři pro vedoucí/ředitelky knihoven. Řízení knihovny totiž není vůbec jednoduché, zvláště když máte „přijít k nové knihovně“ v rámci projektu financovaného z prostředků EU; to vám přiblíží statečná, schopná a navíc vtipná (jak je z jejího příspěvku jednoznačně patrné) ředitelka kutnohorské knihovny Gabriela Jarkulišová.

Další část cyklu Nadace OSF otevře opět důležitou otázku, jak hledat a kriticky vyhodnocovat relevantní informace. V knihovnách vidí potenciál být díky legitimitě, široké důvěře, ale také nadšení a erudici jejich pracovníků *majály* v *moři dezinformací*. Informuje také o novém ocenění Bibliotheca inspirans, letos zaměřeném na mediální vzdělávání a udělené sedmi knihovnám, kterým tímto (předem, protože ve chvíli psaní editorialem ještě neznáme jejich jména) blahopřejeme!

Úspěšný začátek školního roku a hodně tvořivosti a síl do období bohatého na knihovnické aktivity vám za redakci přeje

PAVLA VLKOVÁ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda), Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D., Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hymblerová Trachtová, Mgr. Martina Košanová, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Renáta Krejčí Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994. Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98. Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojčíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 12. 9. 2022.

Číslo vyšlo 19. 9. 2022.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Vzdělávání osob se specifickými potřebami v knihovnách – základní otázky

Hledáme-li odpověď na otázku, proč v knihovnách realizovat vzdělávací programy pro děti a mladé lidi se specifickými potřebami ve věku školní docházky, je jednoznačnou odpovědí, že tato cílová skupina je součástí vzdělávacího systému, jehož součástí jsou a chtějí být i knihovny. Těmito programy chceme dětem, učitelům, rodičům ukazovat, jak úžasný je svět literatury a jak se neztratit ve světě informační a mediální gramotnosti, a to prostřednictvím odborníků, kterými knihovníci a knihovnice bezesporu jsou. Stejně východisko můžeme použít i při úvaze o vzdělávacích programech pro dospělé.

Dospělí už nespádají do kategorie povinného vzdělávání, které zajišťuje stát, ale jejich právo na vzdělání přetrvává, vnímáme-li toto vzdělávání jako celoživotní proces. Listina základních práv a svobod¹ pro podporu tohoto tvrzení uvádí několik bodů:

- Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Musí být chráněn před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Musí být chráněn před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním osobních údajů o své osobě. (článek 10)
- Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. (článek 17)
- Každý má právo na vzdělání. (článek 33)
- Každý má právo na přístup ke kulturnímu bohatství. (článek 34)
- Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí. (článek 35)

Vzhledem k tomu, že zde mluvíme o vzdělávání, můžeme si dále vypůjčit koncept rozvoje klíčových kompetencí, jak jej definuje Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, tj. jako *souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti*².

Tento dokument stanovuje sedm okruhů kompetencí, které mají být u žáků rozvíjeny; jedná se o kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní a digitální.

O rozvoji kompetencí se však v mírně upravené rovině mluví i u vzdělávání dospělých, a to v dokumentu Klíčové schopnosti pro celoživotní učení: evropský referenční rámec³. Ten definuje osm klíčových schopností, které má člověk v rámci celoživotního učení rozvíjet, a to:

- komunikace v mateřském jazyce;
- komunikace v cizích jazycích;

¹ *Základní listina práv a svobod* [online]. Česká republika, 1992. 16. 12. 1992 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.

² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, leden 2022 [cit. 2022-30-06]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021-zmeny.pdf>.

³ *Klíčové schopnosti pro celoživotní učení: evropský referenční rámec*. Evropské společenství, 2007 [online]. c2007 [cit. 2022-30-06]. Dostupné z: <https://adoc.pub/evropsky-referenni-ramec.html>.

- matematické schopnosti a základní schopnosti v oblasti vědy a technologií;
- schopnost práce s digitálními technologiemi;
- schopnost učit se;
- sociální a občanské schopnosti;
- smysl pro iniciativu a podnikavost;
- kulturní povědomí a vyjádření.

Proces celoživotního učení zahrnuje všechny – účastníky vzdělávacích programů, učící knihovníky, ale i čtenáře a návštěvníky knihovny. Všichni máme nějakou minulost, současnost a budoucnost, jejíž kvalitu možnost dalšího vzdělávání ovlivňuje.

Součástí kvalitního programu musí být vhodná příprava (od stanovení cílů programu, způsobu jejich naplnění přes výběr vhodných aktivit, zvolení vhodných pomůcek, časové dotace až k propagaci programu vhodnými kanály vzhledem k cílové skupině). Pro přípravu je důležitá znalost zvláštností práce s cílovou skupinou osob se specifickými potřebami (legislativní rámec jejich života, komunikační pravidla, projevy chování, možnosti jejich zapojení do kultury, umění). A to nejen na obecné úrovni (z literatury, seminářů, webových stránek), ale pak i v konkrétní podobě – jak pracují sociální pracovníci s klienty daného zařízení, školy. Čím více se staneme součástí jejich běžného života, tím lépe jim přizpůsobíme cíle, téma i obsah programu.

Výše zmiňované platí pro všechny, děti i dospělé, majoritu i osoby se specifickými potřebami. Ačkoliv nelze popřít, že v knihovnách máme někdy snahu přizpůsobit se tomu, co vidíme a slyšíme, a připravit program s cílem více bavit než vzdělávat.

Při přípravě a realizaci vzdělávacích programů pro osoby se specifickými potřebami je nutné pracovat s odpověďmi na otázky, které si sami položíme:

1. PROČ PROGRAM PŘIPRAVUJEME?

Nezávisle na tom, jaké je téma programu, musíme znát odpověď na otázku, jaké jsou cíle programu a k čemu u účastníků programu povedou v kontextu jejich celoživotního učení. Vycházet můžeme z obecných tezí, které uvádíme v úvodu článku (Listina základních práv a svobod, Rámcové vzdělávací programy, Evropský referenční rámec), nebo z konkrétních knihovnických strategií (krátkodobá a dlouhodobá koncepce rozvoje vlastní knihovny, Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027⁴) či strategií ve školství a sociálních službách. Proto doporučujeme sledovat změny a novinky i v těchto oblastech.

2. JAKÉ TÉMA PROGRAMU ZVOLIT?

Téma programu může vybrat učící knihovník buď sám na základě aktuálního celospolečenského dění vztahujícího se k nějakému výročí, nebo podle zadání pedagogů či sociálních pracovníků nebo samotných uživatelů se specifickými potřebami. Téma však musí vždy odrážet potřebu celoživotního učení. Co z daného programu mohou použít i ve svém současném či budoucím životě, k čemu jim nově získané poznatky prakticky mohou být. Příkladem může být v současné době vznikající cyklus zaměřený na rozvoj informační a mediální gramotnosti osob s lehkým mentálním postižením, jehož témata jsou různá (pověsti, léto, ...), ale cíle vedou právě k rozvoji celoživotního učení a dávají účastníkům možnost lépe se orientovat v současném mediálním světě. Cyklus vzniká díky podpoře OSF a dostupné materiály jsou k dispozici na adrese:

https://drive.google.com/drive/folders/1_enDFqIVIA3X4BRVUS0z-FjJstAiCSJS?usp=sharing.

⁴ Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030: knihovny – občanské společnosti, vzdělanosti a kultury. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2020. ISBN 978-80-7050-734-6. Dostupné také z: <https://www.nkp.cz/ipk/ipk/docs/koncepce-rozvoje-2021-2027>.

3. JAKÉ POTŘEBY MÁ CÍLOVÁ SKUPINA PROGRAMU?

Získat o cílové skupině více informací nám může pomoci program připravit podle jejich potřeb. Jde tu o jejich schopnosti (např. čtou, nečtou, počítají, píší...), potřeby (např. potřebují tlumočnicka do znakového jazyka, odezírají, potřebují asistenci, je mezi nimi někdo, kdo potřebuje upravit obrázky do hmatové podoby nebo okomentovat tak, aby si je dokázal představit, apod.). Pomůže nám také znát věkové složení skupiny, počet účastníků programu a počet členů doprovodu (asistentů). To se hodí při skupinové práci, kdy můžeme využít asistenty jako „další učící knihovníky“, kteří pomohou skupinám zpracovat dané téma. V případě pohybových aktivit nebo aktivit, u kterých je potřeba psaní nebo kreslení, je nutné vědět, jaké jsou pohybové možnosti účastníků programu (lidé na vozíku, lidé s omezenou pohyblivostí, stoly s možností podjezdu, přenosné pracovní podložky apod.). Výhodou může být znalost životních příběhů jednotlivých účastníků programu nebo jejich zájmů. Tyto informace však získáváme až při delší spolupráci s některou konkrétní skupinou.

4. JAKÝ JE REŽIM DNE A ROKU CÍLOVÉ SKUPINY?

Čas a místo pro realizaci programů se může odvíjet od možností knihovny – volný sál, uzavřená knihovna pro veřejnost –, ale může se opírat i o možnosti dané školy či jiného zařízení (např. stacionáře). Programy mohou probíhat dopoledne nebo odpoledne, v prostorách knihovny, v prostorách zařízení nebo, dovolí-li to počasí, klidně i venku. Jakékoliv ozvláštňení programu je vítané a může dát tématu programu nový rozměr. U některých skupin lidí se specifickými potřebami je možné zrealizovat vzdělávací program ve spolupráci s jinou školou či jinou skupinou (studenti, knihovníci), kdy se obě skupiny od sebe navzájem učí vnímat své potřeby a předávat si informace vhodným způsobem. Je nutné vytipovat skupiny ke spolupráci tak, aby nedocházelo ze žádné strany k ponižování nebo výsměchu na základě neznalosti nebo nedostatečné zralosti účastníků. Výše zmíněné platí, pokud mluvíme o organizované skupině, která přijde na program v doprovodu pedagogů nebo asistentů.

Cílíme-li na osoby se specifickými potřebami, kteří mohou přijít na vzdělávací program individuálně (byť třeba v doprovodu asistenta) v rámci celoknihovní nabídky odpoledních vzdělávacích programů, je nutné dbát zejména na dostupnost základních informací o programu – přístupný plakát na webu knihovny nebo vytištěný s uvedeným kontaktem na pověřenou osobu, která akci za knihovnu zajišťuje a která musí být schopna na vyzvání upravit akci tak, aby byla přístupná (např. vhodná navigace v knihovně, dostupnost bezbariérové toalety, služby tlumočnicka, indukční smyčka, asistent pro popis prezentace přednášejícího nebo možná domluva přímo s přednášejícím apod.), popis cesty do knihovny na webu, včetně opatření nutných pro samostatný pohyb osoby se specifickými potřebami (odstranění bariér v interiéru, vhodné místo v přední řadě na sezení, dostatečné světelné podmínky).

5. JAKÉ VHDNÉ AKTIVITY ZVOLIT?

Zvolené aktivity musejí vycházet z potřeb a schopností dané cílové skupiny, ale musíme zároveň dbát na to, aby byl dodržen princip celoživotního vzdělávání a Listina základních práv a svobod. Program může být postavený na práci s obrázky (tištěnými nebo elektronickými, např. při powerpointové prezentaci), s filmovými ukázkami, ale musí respektovat věkovou skladbu dané cílové skupiny. I přesto, že někteří účastníci programu nebudou třeba nikdy číst knihu v tradiční podobě, měla by být součástí programu např. taková kniha, která obsahuje obrazovou přílohu nebo fotografie. Není vhodné využívat aktivity související s omalovánkami nebo pouštění pohádek, pokud pracujeme s dospělými lidmi se specifickými potřebami. Příliš nedoporučujeme ani samotné výtvarné dílny jako hlavní náplň programu. Byť budou všichni účastníci odcházet spokojení a usměvaví, program musí zachovat ráz vzdělávací akce knihovny, takže pokud chceme pracovat s květinami jako hlavní linkou programu, měl by být doplněn např. o další informace související s květinami – např. názvy květin, barvy, květenství, květomluva, vůně květin,

květinový kvíz apod., až pak může být součástí programu jako doplňková aktivita nějaká tvořivá činnost.

Součástí vzdělávacích programů musí být aktivity a pomůcky, které rozvíjejí různé smysly. Je-li k tématu možné vymyslet něco, na co se dá sáhnout, co se dá slyšet, vidět nebo ochutnat, a je-li to finančně a lidsky dostupné, doporučujeme to využít. Daný materiál však musíme převést do formátu, který je přístupný dané cílové skupině osob se specifickými potřebami – obrázek si společně popsat, píseň si zazpívat nebo ozvučit, jídlo ochutnat apod. – a sdílet tak zkušenosti a emoce, které vznikají. Můžeme se tak vzájemně od sebe učit. Tím se všichni dostaneme do procesu celoživotního učení.

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ | hubatkova@kjm.cz

Téma

Přístupnost knihoven I

Spolupráce Městské knihovny T. G. Masaryka Šumperk s organizacemi pro mentálně hendikepované klienty

Městská knihovna T. G. Masaryka Šumperk je dlouholetým partnerem organizací **Vincentinum** – poskytovatel sociálních služeb Šternberk, **Centrum sociálních služeb Pomněnka** a **Dětský klíč Šumperk**. Všechny poskytují služby mentálně postiženým spoluobčanům.

Chráněné bydlení **Vincentinum**, kde trvale žijí osoby s mentálním postižením, sídlí v těsné blízkosti knihovny, proto i obě organizace aktivně spolupracují. Jeden z klientů Vincentina pracuje na základě dohody o provedení práce pro knihovnu jako pomocník správce budovy. Díky jeho činnosti je okolo knihovny stále pořádek, pomáhá s pletím záhonů a v zimě s odhrnováním sněhu. Tento náš pracovník Petr Nísner je velmi populární, vystupoval také v dokumentární sérii České televize *Pět statečných*, pojednávající o lidech s mentálním postižením a jejich životním zápase. Každý měsíc se moc těší, že si zajde do ředitelny pro „pásku“, a ví, kolik si za svou velmi užitečnou práci vydělá. Peníze mu pak slouží k drobným nákupům, které si opravdu užívá.

Výborná spolupráce probíhá i s organizací **Dětský klíč Šumperk**, pečující o osoby s poruchou autistického spektra. Dva klienti Dětského klíče docházejí spolu s asistentkou jednou týdně do knihovny pomáhat s opravami knih (umývání a štítkování). Jedna z kluboven v budově knihovny, kterou organizaci pronajímáme, slouží jejím klientům jako multismyslové relaxační centrum pro terapii zvanou „snoezelen“. Mezi velmi povedené společné akce patřily taneční, které probíhaly jednou týdně po dobu čtyř měsíců.

Nejvíce knihovna spolupracuje s **Centrem sociálních služeb Pomněnka**, jež u nás provozuje Literární kavárnu, sloužící jako tréninkové pracoviště pro osoby s mentálním postižením. Kavárně se v knihovně velmi dobře daří. Zákusky a sladkosti zde prodávané vyrábí další organizace centra sociálních služeb Dobroty z venkova a právě díky kavárně se podařilo rozšířit povědomí o této výrobě i mezi širokou veřejností. Dobroty z venkova v současné době dodávají své výrobky na různé městské akce a do dalších zařízení, proto mohly zaměstnat víc hendikepovaných klientů. Centrum sociálních služeb provozuje také šicí dílnu, jejíž výtvoři jsou v Literární

Foto: archiv MěK Šumperk

kavárně vystaveny a návštěvníci si je mohou případně zakoupit. Knihovna si v této šicí dílně nechala vyrobit reklamní předměty (tašky, podsedáky, obaly na knihy a panáčky pro nejmenší děti).

V knihovně probíhají také pravidelná setkání ředitelky knihovny s vedením Vincentina, Centra sociálních služeb Pomněnka a organizace SONS. Každoročně plánujeme společný program a kulturní akce.

Mezi nejpobulárnější akce patří kávový dýchánek, na který zveme nejen klienty spolupracujících organizací, ale i širokou veřejnost. Součástí zábavného odpoledne je prodej výrobků klientů těchto organizací, na pódiu se střídají různá hudební uskupení a probíhá soutěž o nejlepší bábovku. Všichni návštěvníci se pak společně těší na vyhlášení výsledků a následné ochutnávání bábovek. V tomto roce bylo do soutěže přihlášeno rekordních 26 bábovek a na akci dorazilo celkem 360 návštěvníků.

Druhou nejpobulárnější událostí je každoroční maškarní karneval pro klienty Centra sociálních služeb Pomněnka a Vincentina. Již tradičně zde hraje místní country kapela Holátka, máme bohatou tombolu a všichni návštěvníci této akce si ji náležitě užívají. Na karneval už pravidelně dochází starosta města, který ze svého fondu přispěje na honorář kapele. Atmosféra je vždy nádherná.

Na všechny kulturní pořady, které pořádáme ve spolupráci s organizacemi pečujícími o postižené, zveme také všechny ostatní občany. Jde nám právě a především o začleňování a možnost, aby se „zdraví“ potkávali s různě hendikepovanými.

KAMILA ŠELIGOVÁ | seligova@knihovnaspk.cz

Neslyšící mají (mít) do knihoven otevřenou cestu

Lidé se dělí na ty, kteří do knihovny najdou cestu sami (obvykle čtenáři), a ty, které je třeba přesvědčit, aby se do knihovny vypravili, resp. se jejich uživateli (a čtenáři) stali. Těm prvním věnujeme v knihovnách obvykle více pozornosti (s menší námahou). O ty druhé se často příliš nestaráme, neusilujeme o ně nebo je do knihoven zveme obecnými (tj. málo účinnými) výzvami či pozvánkami. Takovou skupinou, u níž nelze předpokládat, že na obecnou výzvu či pozvání dorazí do knihovny a okouzleně začne využívat její služby, jsou i prelingválně neslyšící, tedy lidé, kteří se narodili plně neslyšící nebo s nevyužitelnými zbytky sluchu, případně o sluch přišli v raném dětství.¹

A přitom právě představitelé druhé skupiny jsou „růstovým potenciálem“ naší uživatelské základny, právě na jejich získání pro čtenářství (a knihovnu) bychom se měli soustředit. Chce to ale mnohem více námahy, zkoumání potřeb a zájmů, hledání netradičních cest a možná i nových typů služeb, spolupráci s netradičními partnery.

Knihovnu totiž nepovažují primárně za „svou“ instituci, protože čtení v českém (rozumějme cizím) jazyce pro ně není právě zábava. Jejich mateřský znakový jazyk – v našich zeměpisných šířkách a délkách **český znakový jazyk** (dále ČZJ) – je jazykem **vizuálně motorickým**, a tudíž **vzdáleným** onomu **orálně auditivnímu jazyku českému**, a to i přesto, že žijí ve společnosti, která je majoritně česky mluvící. Češtinu se tedy učí jako kterýkoli jiný cizí jazykový systém a čtení v něm je pro ně namáhavou a těžkou činností. Většina ji „užitkově“ zvládne, ale koníček se ze čtení stane opravdu jen nemnohým z nich. A přitom by jim rutinní zvládnutí češtiny (ideálně právě pomocí čtení) v běžném životě a v orientaci ve světě postaveném na tomto jazyku tolik pomohlo, stejně jako v komunikaci s úřady či s příslušníky majoritní společnosti! Jak by je obohatilo čtení jako zájmová činnost, víme my knihovníci nejlépe; o přínosu k informační a mediální gramotnosti ani nemluvě.

Proto by knihovna, chce-li získat i tyto uživatele/čtenáře, měla vsadit na specifické služby či aktiva, z nichž se časem může stát i odrazový můstek pro čtení. A především musí jít těmto potenciálním uživatelům mnohem více „naproti“. Znamená to zejména **zajímat se o problematiku světa a života neslyšících a jejich kulturu a potřeby, začít spoluprací** s těmi, kdo tento hendikep dobře znají: sami neslyšící a jejich organizace, školy, podpůrné a pomáhající či pečující organizace. Partnery mohou být také aktivní surdopedové, tlumočníci, aktivisté, učitelé a pracovníci škol, internátů apod. S těmi všemi je třeba zahájit dialog, diskutovat, získávat informace, mapovat potřeby, zájmy, možnosti, hledat vhodné cesty, jak je otisknout do služeb knihovny. Není to jednoduché.

Proč by neslyšící do knihoven mohli/měli přijít? Jednou z možností je **atraktivita prostředí** (moderní krásný prostor, přívětivost personálu, osobní pohodlí) a nabídka **možnosti jeho využití** pro aktivity neslyšících. Např. **kluby neslyšících seniorů** v mnoha městech končí svou čin-

¹ Do skupiny osob se sluchovým postižením patří také lidé ohluchlí a nedoslýchaví, což je zcela jiná kategorie uživatelů. Jsou to stejní ne/čtenáři jako lidé bez sluchového postižení, jejich mateřským jazykem je čeština, jsou schopni v ní číst a dělají to buď rádi, nebo neradi – jako kdokoli jiný. Problémy v komunikaci s nimi pomáhá řešit úroveň její hlasitosti nebo technické prostředky, např. zesilování zvuku, přepis...

nost, protože stále častěji přicházejí o vhodné dosud využívané prostory. Tady je příležitost nabídnout jim možnost pravidelného setkávání (např. jednou měsíčně) v komfortním prostředí s nezávaznou nabídkou knihovnických služeb. Obdobné to může být i s různými zájmovými skupinami (mladších) neslyšících.

Školy pro sluchově hendikepované vítají možnost prezentovat **výsledky či práce** svých žáků/studentů v jiném než školním prostoru, ideálně dostupném obecné veřejnosti. Může jít o výtvarné, rukodělné, řemeslné výrobky, ale také např. taneční, pantomimická a další vystoupení. Nehodily by se výstavní, divadelní, konferenční prostory knihovny? Výstavy či představení obohatí nabídku knihoven pro veřejnost, účastníkům můžeme nabídnout pomoc s instalací, doplňkovými informačními službami, propagací... Škole a např. i zřizovateli (jejímu i svému...) tím můžeme pomoci. Vstřícnost a spolupráce zakládá dobré vztahy.

Knihovny pořádají řadu zajímavých **vzdělávacích** přednášek, kurzů, besed a dalších **aktivit** pro veřejnost. Co takhle nabídnout je i neslyšícím, samozřejmě **se zajištěním tlumočení do ČZJ**? A co se zajímat o specifické oblasti zájmů neslyšících a pro ně atraktivní konkrétní témata – a ta nabídnout? Co **speciální vzdělávací akce pro neslyšící**, např. (ale nejen) v oblasti IT, třeba (ale nejen) pro neslyšící seniory? Co ve spolupráci se školou zajímavé doplňkové vzdělávání pro studenty, např. v oblasti literatury? Všechny aktivity nám zároveň nabízejí možnost představit relevantní doplňkové, ilustrační a další informační prameny. A co **znakové čtení** pohádek pro nejmenší nebo **promítání znakových filmů**? Co pozvat specializované divadelní **soubory hrající pro neslyšící**? I zde je velká šance k postupné iniciaci čtení.²

Inspirací pro netradiční aktivity mohou být některé knihovny, za všechny např. Krajská vědecká knihovna v Liberci, zatím jediná veřejná knihovna v ČR s certifikátem Handicap Friendly pro oblast sluchového postižení (!), která vydala pro neslyšící už pět „znakovníků“ (pozn. red.: blíže viz *Čtenář*, č. 4/2022, s. 134–135) nebo Knihovna města Hradce Králové s intenzivní spoluprací se školami pro žáky a studenty se sluchovým postižením.

Velký potenciál mají také **integrační aktivity**: divadelní představení či koncerty pro veřejnost tlumočené do ČZJ, přednášky a besedy o neslyšících a s neslyšícími pro veřejnost. Pořádá ve vaší obci někdo **kurzy ČZJ**? Pokud ne, proč to nezkusit v knihovně? Pokud ano, spolupracuje knihovna? To vše – a mnohé další – mohou být akce výsostně zajímavé a přínosné pro obě skupiny (majoritu i minoritu neslyšících), které pomohou lidem najít k sobě cestu a lépe se pochopit i přispět k vzájemnému soužití.

Bude-li k tomu všemu patřit v knihovně i zajímavá nabídka **relevantních fondů**, dobře prezentovaná na **webu ve srozumitelném systému** (ideálně ČZJ), se **snadným a přehledným přístupem** (mezinárodně srozumitelné ikony k označení v katalogu, na regále atp.), **možnost centrálního tlumočení** v knihovně³ (např. prostřednictvím Tiché linky), vstřícný, korektní a zasvěcený přístup personálu a snaha nabídnout další služby, je knihovna na nejlepší cestě k úspěchu a pro neslyšící se pak postupně může stát místem, které má vysokou kredibilitu nezištné, přátelské, pomáhající organizace.⁴ A neslyšící se mohou stát našimi dalšími spokojenými uživateli.

Města, v nichž působí speciální školy různých stupňů pro sluchově postižené v ČR abecedně: Beroun, Brno, České Budějovice, Frýdek-Místek, Hradec Králové, Ivančice, Liberec, Olomouc, Ostrava-Poruba, Plzeň, Praha (více škol různých stupňů), Valašské Meziříčí.

ZLATA HOUŠKOVÁ | zlata.houskova@gmail.com

² Tlumočníky do ČZJ lze zajistit s pomocí řady organizací, např. České unie neslyšících (<http://www.cun.cz>), Svazu neslyšících a nedoslýchavých (<https://www.snnr.cz/>), Tichého světa (<https://tichy Svet.cz>), Kukátko00 (umělecké tlumočení – <http://kukatko00.cz/>), České komory tlumočnicků znakového jazyka (<http://cktzj.com/>) apod.

³ Centrální tlumočení s využitím dostupné techniky (více na: <https://www.tichalinka.cz/>)

⁴ Podrobnější inspirace i pokyny k oblasti fondů, ale i aktivit naleznete v publikaci *Rovný přístup. Standard Handicap Friendly* (viz: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporuceni/rovnny-pristup-standard-handicap-friendly>). Obrátit se můžete také na sekci SKIP Bezbariérové knihovny (<https://www.skipr.cz/odborne-organy/sekce/bezbarierove-knihovny>).

Vzdělávací programy pro neslyšící studenty – zkušenosti z praxe

Před několika lety Knihovnu Jiřího Mahena v Brně oslovila pedagožka Střední školy, středního odborného učiliště a odborného učiliště Gellnerka Brno, které poskytují střední vzdělávání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Paní učitelka učila český jazyk a literaturu studenty třetího a čtvrtého ročníku a v té době měla třídu složenou ze studentů se sluchovým postižením. Chtěla se svými studenty v rámci příprav na maturitu pravidelně navštěvovat knihovnu, naučit je využívat její služby a podnítit u nich zájem o literaturu a četbu. Představovalo to pro nás velkou výzvu!

Ilustrační obrázek: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kafka_statue_Prague.jpg

Pravidelná spolupráce se středoškoláky nebyla v knihovně obvyklá. Vydali jsme se tedy na poměrně neprobádané území, kdy jsme si nejdříve nastudovali školní vzdělávací program dané střední školy a dostupnou odbornou literaturu o problematice komunikace a vzdělávání neslyšících a mezitím si domluvili osobní schůzku s dotyčnou pedagožkou. Snažili jsme se od ní zjistit informace, které potřebujeme znát při přípravě vzdělávacích programů – jak bude velká skupina studentů, jakou škálu stupňů sluchového postižení studenti mají, jaké jsou jejich zájmy a jaká témata by chtěla (s ohledem na přípravu maturit) zpracovat.

PŘÍPRAVA A ZPŮSOB PRÁCE

Pracovala jsem cca osm měsíců se skupinou osmi až deseti studentů a studentek, kteří měli různý stupeň sluchového postižení; někteří byli nedoslýchaví, dva studenti potřebovali tlumočení do znakového jazyka. Sama jsem nějaké zkušenosti s kurzy znakového jazyka měla, ale využila jsem spíše princip komunikace s neslyšícími než znakový jazyk samotný, např. princip, že nesmím přednášet proti oknu nebo mít bílé oblečení a stát u bílé zdi, komunikovat vždy se studenty, a ne s tlumočnickem, udržovat oční kontakt, mluvit pomalu, ověřovat si jasnost informací a instrukcí apod. Hodně mi pomohlo, že jsem se účastnila různých přednášek, které pořádala sekce SKIP Bezbariérové knihovny v rámci představení Standardu a metodik Handicap Friendly, které se problematice komunikace a čtení lidí se sluchovým postižením týkala. Z osobního zájmu jsem si vyhledávala možnosti, jak se potkat s komunitou neslyšících (tlumočená divadelní představení, aktivity organizací zastřešujících neslyšící apod.).

Se třídou chodily dvě pedagožky, z nichž jedna stála vedle mě a tlumočila, druhá tlumočila, když bylo potřeba nebo když jsme pracovali ve skupinách. Škola nám nabídla, že zajistí úpravu textů, se kterými budou žáci samostatně pracovat, aby byly neslyšícím srozumitelné (např. vyvarování se některým slovním obrátům, vysvětlení některých cizích slov, homonym apod.). Tlumočnice chtěla text připravovaného programu předem, aby se mohla na tlumočení připravit.

To byla pro nás asi nejnáročnější část, protože jsme do té doby neměli před novými programy úplně přesnou strukturu, jak bude program probíhat.

Témata programů se odvíjela od výuky ve vzdělávací oblasti Český jazyk a literatura. Zpracovávala jsem témata: Renesance, Romantismus, Jan Neruda, Realismus, Franz Kafka, Národní obrození, Husitská literatura.

Celému cyklu předcházela první seznamovací program, který měl za cíl představit žákům knihovnu, zorientovat se v jejích prostorách a poukázat na knihy jako zajímavý zdroj informací. Po domluvě s pedagožkou jsme zvolily téma blízké všem studentům – sport. Vybrali jsme příběh Cassiuse Marcelluse Claye, který je znám spíše pod přezdívkou Muhammad Ali. V úvodu programu jsme vedli diskuzi o druzích sportů, sportovním náčiní a našich vlastních zkušenostech ze sporty.

Základem pro další aktivity bylo komiksové zpracování boxerova života a sportovní kariéry v knize *Muhammad Ali, král ringu*.¹ Studenti pracovali ve skupinách, do kterých dostali vždy část komiksu, a snažili se zorientovat v textových a obrazových informacích a následně zodpovídali otázky, které pro ně byly připraveny. Ukazovali jsme si, kde v knihovně najdou komiksy, jak jsou řazeny, kde najdou např. knihy o boxu a dalších sportech, a současně jsme jim přiblížili organizaci naučné literatury v knihovně. Program jsme zakončili představením dalších komiksů z nakladatelství Grada, tentokrát adaptacemi významných literárních děl. Na závěr měli studenti možnost shrnout, jaké přínosy pro ně program měl, co je zaujalo a co spíše ne.

LITERÁRNÍ PROGRAMY

Literární programy většinou odrážely nějaký konkrétní literární směr. Snažili jsme se žákům přiblížit dané období a vztáhnout hlavní milníky daného směru k jejich skutečným současným životům, případně k Brnu. Zaměřili jsme se také na významné stavby, osobnosti a díla, které jsou pro danou dobu stěžejní. Navodit atmosféru a vybrat jeden-dva důležité momenty, které dobu či autora charakterizují, se stalo hlavní linií celého programu. Cílem bylo, aby žáci porozuměli autorovi nebo konkrétnímu dílu, navrhli nebo vytvořili na základě získaných informací nový obsah a zhodnotili svoji práci a dali ji do souvislostí se svým skutečným životem.

Pro nastínění struktury literárních programů bych jako příklad podrobněji uvedla ten věnovaný Franzi Kafkovi. Cílem bylo, aby žáci porozuměli osobnosti Franze Kafky v kontextu doby a znali jeho hlavní díla.

Na začátku programu, který navazoval na předcházející výuku ve škole, žáci pracovali metodou kritického myšlení „rybí kost“. Dostali portrét Franze Kafky a měli za úkol vymyslet k jeho osobě otázky, které začínají zájmeny: kdo, co, kdy, kde, co, jaký (např. „Kdy se narodil F. K.?“).

V další části jsme se žáků ptali, kolik si myslí, že poslali za předcházející den zpráv a s kolika lidmi si asi psali. Pomocí tohoto příkladu jsme se vrátili zpět do doby, kdy se posílaly pohlednice, korespondenční lístky, telegramy, dopisy. To bylo také důležité pro Franze Kafku.

Každá skupina dostala obálku, ve které byla pohlednice – z jedné strany byla židovská anekdota, z druhé několik obrázků. Ty tvořily schéma díla Franze Kafky (např. Proměna: brouk, rodina, postel apod.). V obálce byl také zkrácený a upravený dopis, který Franz Kafka posílal členům své rodiny a přátelům. Skupina si všechny věci v obálce prohlédla a postupně s jejich pomocí diskutovala nad životem a dílem spisovatele. Poté dostali účastníci programu pracovní list, kde byly doplňující informace k postavě Kafky. Tam si studenti doplnili jeho portrét, otázky a odpovědi z „rybí kosti“ a do časové osy zapsali stěžejní okamžiky života Franze Kafky. V poslední části věnované autorovým dílům hledali německé ekvivalenty názvů jeho děl. V poslední části pak shrnuli, co jim na Kafkovi připadalo zajímavé, v čem viděli jeho význam, jaký podle nich byl člověk.

¹ HELFAND, Lewis. *Muhammad Ali, král ringu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 90 s. KomiX. ISBN 978-80-247-4313-4

Další literární témata stavěla na následujících pilířích:

- Jan Neruda – orientace v mapě Prahy, místa spjatá s dílem/životem Jana Nerudy;
- realismus – rozdíl mezi romantikou a realitou v literatuře, evropské země spjaté s výraznými literárními osobnostmi realismu a jejich současné problémy;
- romantismus – jak si představujeme svoji budoucnost, o čem sníme, výklad snů, velká díla světového a českého romantismu – jejich obsah a sny hlavních hrdinů;
- renesance – princip obnovy (ze starého nové), světové památky renesance, život a dílo W. Shakespeara;
- husitská literatura – církve spjaté s Brnem a jejich kostely a principy, principy husitství, husitské chorály a literatura.

SHRNUTÍ

Za svou dosavadní profesní kariéru byl toto jeden z nejnáročnějších projektů, které jsem v knihovně realizovala, a také ten, u kterého jsem se nejvíc naučila. Nepotřebovala jsem se naučit znakový jazyk, abych mohla vést programy pro neslyšící studenty, učila jsem se spíše přemýšlet tak, abych dokázala spojit náročná literární díla s přesahem do současného světa. Hledali jsme texty, které by byly přístupné i neslyšícím, a stavěli spíše na jejich principech, tím jsme vhodně rozšiřovali téma, které pedagogové vyučovali, a posilovali roli knihovny v životě studentů jako místa, kde je možné získat informace, radu i prostor pro seberealizaci.

Cyklus skončil s personální výměnou pedagogů, ale i s odstupem doby ve mně zanechává pocit, že tohle je správná cesta, jak oslovit neslyšící žáky. Pokud se po ní vydáte, nebudete litovat. Toto dobrodružství rozhodně stojí za to.

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ | hubatkova@kjm.cz

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Přístupnost knihoven II**
 - elektronická přístupnost a technické prostředky v knihovně pro zrakově postižené
 - zkušenost s vozíky pro invalidy
 - programy pro zrakově postižené
 - programy pro rodiče s dětmi s vazbou na Ukrajinu
 - **Knihovny v malých obcích: obecní knihovny Velká Hleďsebe a Třebosín**
 - **Vzdělávání:**
 - seminář *Bezpečné chování paměťových institucí v kyberprostoru*
 - akce *Akademie mediální gramotnosti pro rozpoznávání dezinformací*
 - **Cyklus o současné literatuře: polská literatura**
 - **Knihovny v novém:**
 - Pobočka Knihovna města Ostravy V Zálomu
 - **Cenzura a regulace knižního fondu v knihovnách**
 - **Pestrý svět bibliografií (edice Bibliographica)**
 - **PŘÍLOHA pro knihovníky dětských oddělení, tentokrát zaměřená na komiksy**
- a další materiály.

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli!

Od dětí k dospělým – zkušenosti se vzdělávacími programy pro osoby s mentálním postižením

Knihovna Jiřího Mahena v Brně má dlouholetou tradici v přípravě a realizaci programů pro osoby s mentálním postižením. Dlouhá léta spolupracuje s Mateřskou školou a základní školou Brno, Kociánka, příspěvkovou organizací, která vzdělává žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, s různým typem a stupněm postižení. A právě díky těmto aktivitám a získané praxi se nám podařilo navázat spolupráci i s dalšími subjekty, které zastřešují osoby s mentálním postižením, primárně dospělé.

Prvním subjektem byl Domov pro osoby se zdravotním postižením, který má jako jediné zařízení, se kterým spolupracujeme, takový statut. Většina klientů tohoto zařízení zde žije celoročně, domov nabízí i odlehčovací služby. Dalšími subjekty jsou pak různé denní stacionáře, které pracují s klienty, kteří do zařízení pravidelně docházejí, ale nebydlí v něm.

Variace programu pro děti předškolního věku

SPOLUPRÁCE PŘI PŘÍPRAVĚ PROGRAMŮ

Nejdříve nám připadalo (vzhledem k dané cílové skupině, která zahrnovala osoby s těžkým mentálním postižením) zcela přirozené vzít programy, které jsme realizovali pro děti, a použít je pro tyto uživatele, někdy se musely i trochu zjednodušit, ale v podstatě jsme moc neměnili. Vždy jsme pracovali s nějakou jednoduchou pohádkou, na kterou navázala výtvarná dílna (např. příběh o chobotnici¹ a k němu tvorba chobotnice), součástí programu byla i práce s 3D objekty: mušle, preparovaní mořští živočichové, které si účastníci programu mohli osahat, využívali jsme i pohybové aktivity (pantomima – vlny, ryby, ježek...) Takový program trval cca 45 minut. Klienti domova chodili na programy jednou za měsíc. Bylo nutné upravit prostor tak, aby se do klubovny vešlo několik vozíků, a počítat s tím, že při výtvarných aktivitách bude nutná větší pomoc.

Díky společným pracovním schůzkám s pracovníky sociálních služeb se časem ozvalo několik dalších zařízení, která měla zájem o spolupráci. Tato zařízení měla statut denních stacionářů a integrovala lidi s různým stupněm mentálního postižení. Od lehkého, kde klienti mají nejbližší k charakteristice seniorů, přes střední až po těžké; u těchto osob je potřeba programy hodně upravovat aktuálními potřebami a někdy i náladami klientů. Tyto charakteristiky jsou doplněny vždy o specifické charakterové rysy jednotlivých osobností.

¹ MORAVCOVÁ, Jana. *Pohádky stříbrného delfína*. Praha: Lidové nakladatelství, 1973. 195 s.

Koláž z programu pro stacionář

Se všemi zařízeními začala spolupráce jednoduchým programem, který v sobě zahrnoval návštěvu stacionáře a seznámení s jeho fungováním a schopnostmi, dovednostmi a projevy klientů, a pak návštěvou knihovny, která seznamovala klienty s tím, jak knihovna funguje. Vytipovali jsme zajímavé obrazové knižní tituly, které by mohly klienty zajímat, případně se podle schopností klientů zvolila i nějaká knihovnická aktivita (třídění knih podle abecedy, přenášení/převážení knih, jejich obalování nebo tvorba knižní záložky nějakou zajímavou technikou).

Postupem času jsme s vedením jednotlivých stacionářů konzultovali různá témata programů nebo oni sami navrhovali, co by klienty zajímalo, nebo korigovali jejich vlastní témata (např. téma láska bylo nakonec upraveno na téma související se slavnými milostnými dvojicemi v literatuře a ve filmu). Témata se dala zpracovat i formou různých kvízových her (např. Riskuj, Videostop). Více a více jsme se odchylovali od „zábavných“ aktivit k programům, které mají vzdělávací cíle, posouvají se k celoživotnímu učení a rozvíjení kompetencí (dovedností) pro život (pozn. aut.: viz článek *Vzdělávání osob se specifickými potřebami v knihovnách – základní otázky*, s. 303–306).

Využíváme často životní zkušenosti klientů, jejich zájmy a dovednosti (např. jak si oni sami pamatují významné události z novodobé historie města Brna, světové události, co dělali jako malí apod.). Stavíme na jejich koníčcích, jako je cestování, sledování televizních seriálů, hudba, sport.

PROGRAM K VÝROČÍ 17. LISTOPADU 1989

Příkladem takového programu může být program, který jsem připravovala pro klienty denního stacionáře (pro osoby s lehkým mentálním postižením) k výročí 17. listopadu. Cílem bylo, aby klienti porozuměli událostem, které předcházely 17. listopadu 1989, a roztřídili jednotlivé události podle toho, kdy proběhly a jaké vzbuzují z dobových fotografií emoce. Popsali také svoji zkušenost se životem v dané době nebo vzpomínky svých blízkých.

Téma si zvolilo vedení stacionáře. Program jsem připravovala poměrně dlouho a bylo pro mě těžké najít vhodnou cestu, jak jej uchopit. Skoro žádná dostupná literatura nenabízela text, který by byl využitelný pro klienty stacionáře. Nejvíce v tomto případě pomohly internetové zdroje, a to lekce Knihovny Václava Havla.² Zde je dostupný rozsáhlý metodický materiál, který jsem pro tvorbu programu využila.

Klienti pracovali ve skupinách. Na úvod dostala každá skupina vytištěný kapesní kalendář roku 1989 s ruskými názvy měsíců³, ve kterém byly zakroužkované milníky revolučního roku 1989

² Rok revoluce. *Knihovna Václava Havla* [online]. c2019-2022 [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.rokrevoluce.cz/cs/lekce>.

³ Kapesní kalendář Census 1989. *Colnect* [online]. c2003-2022 [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: https://colnect.com/cs/pocket_calendars/pocket_calendar/6535-Census_1989-Sov%C4%9Btsk%C3%BD_svaz_SSSR.

(např. 15.–19. leden, 17. květen, 10. červen, ...). Jednotlivé měsíce se snažili klienti přečíst a za pomoci asistentů našli různá slova, která jim pomohla úkol splnit (měsíce ve slovenštině, Oktoberfest apod.). Zaměřili jsme se i na konkrétní datum 17. listopadu. Klienti si zkusili vzpomenout, co si z toho roku/dne sami pamatují nebo co v té době asi dělali. Bylo zajímavé sledovat, jak se naše vzpomínky a zkušenosti liší, nebo naopak shodují (např. někdo chodil do prvního zaměstnání, někdo začal chodit do školy, někdo se ještě nenarodil). K dokreslení atmosféry nám pomohla i kniha o brněnské podobě 17. listopadu 1989 autora Michala Konečného *Jak to ruplo*⁴, kde klienti na dobových fotografiích našli místa, která navštěvovali a znají.

Poté skupiny dostaly sérii barevných fotografií, které vizuálně vyprávějí zlomové okamžiky roku 1989. Měly je rozdělit podle emocí na hezké a smutné, jednotlivé skupiny pak prezentovaly svůj výběr a porovnávaly si výsledky. Klienti popisovali, co jim na fotografiích připadalo smutné nebo veselé.

V další části jsme postupovali podle kalendáře a významných dat, která jsem předem zakroužkovala, abychom si uvědomili, co všechno předcházelo danému významnému datu (Palachův týden, Petice Několik vět, slovenský koncert Joan Baezové...) a k jednotlivým datům jsme lepili fotografie z předcházející části programu; postupně tak vznikala zajímavá plakátová koláž. U koncertu Joan Baezové jsme si pustili hudební ukázkou z koncertu.⁵ Podařilo se mi docílit i toho, že si českou verzi písně klienti i zazpívali (Spirituál Kvintet – Jednou budem dál⁶). Postupně jsme prošli události, které předcházely i následovaly po 17. listopadu 1989. Využila jsem i další hudební ukázkou, a to autentický záznam vystoupení Marty Kubišové na Staroměstském náměstí⁷, ze kterého je patrná atmosféra celé doby. Obě ukázky jsem si stáhla do mobilu a pouštěla přes přenosný reproduktor klientům.

Atmosféru události jsme završili několika citáty významných osobností, které události konce roku popisovaly. Tyto citáty jsme opět přidali na vznikající plakát, který klientům zůstal ve stacionáři (Dominik Duka, Daniela Drtinová, Barbora Hrzánová, ...), citáty jsem vybírala z webové stránky *100 studentských (r)evolucí*⁸ a z knihy Petra Macka *1989 očima 30 slavných osobností*⁹.

Program přinesl hodně zajímavých momentů. Klienti ochotně sdíleli své vzpomínky a znalosti o dané době. Dozvěděla jsem se o jejich životě hodně nových informací. Vzniklo několik zajímavých plakátů a koláží, které zůstaly ve stacionáři k vystavení a možnému návratu k tématu. Byla to pro mě další meta, kterou jsem sama sobě i okolí dokázala, že vzdělávací programy pro osoby s mentálním postižením mají v knihovně své místo a každé téma je možné zpracovat.

S některými prvky programu jsem pak pracovala i ve své rodině, kdy jsem téma upravila pro práci s dětmi předškolního věku a spojila s návštěvou míst, která 17. listopadu ožívají. Většina prvků je podle mého názoru využitelná i pro další věkové skupiny, a to nezávisle na tom, zda se jedná či nejedná o účastníky programu se zdravotním hendikepem.

Text a foto: HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ | hubatkova@kjm.cz

⁴ KONEČNÝ, Michal. *Jak to ruplo: knižka o mém listopadu '89 v Brně*. Vydání první. Brno: TIC Brno, příspěvková organizace, 2019. 93 stran. ISBN 978-80-88313-11-3

⁵ Joan Baez – We Shall Overcome – Vaclav Havel – Prague 2009. *Youtube* [online]. 2009-18-11 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=5FbAVOdA15c>.

⁶ *Jednou budem dál* [online]. 2015-20-11 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2tkoWeQ93c>.

⁷ *Marta Kubišová – Modlitba pro Martu* [online]. 2013-13-03 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=npMZ7UxwVgU>.

⁸ 100 studentských (r)evolucí: vysokoškolských studentů roku 1989 v časosběrné perspektivě: životopisná vyprávění po 20 letech. *Ústav pro soudobé dějiny* [online]. c2022 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://www.studenti89.usd.cas.cz/>.

⁹ MACEK, Petr. *1989 očima 30 slavných osobností*. Vydání první. Praha: Euromedia Group, 2019. 221 stran. Universum. ISBN 978-80-7617-652-2

Jedenáctá valná hromada SKIP je za námi

V úterý 7. 6. 2022 přivítala Ostrava stovky knihovníků, konkrétně členů Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP), kteří si přišli zvolit na následující tři roky svého předsedu, výkonný výbor a dozorčí komisi, zhodnotit hospodaření a činnost svazu za uplynulé období a přijmout programové prohlášení na období let 2022–2024.

Spoluorganizátorem této události se stala Knihovna města Ostravy v čele se svou ředitelkou Miroslavou Sabelovou a této úlohy se ostravští knihovníci zhostili opravdu na jedničku. Valná hromada se odehrávala v areálu Dolní oblasti Vítkovic, a to v aule Gong, moderním multifunkčním centru, které vzniklo vestavbou do původního plynojemu z roku 1924 podle projektu významného architekta Josefa Pleskota. Již díky samotnému místu konání měla akce skutečně unikátní charakter. Inspirativní prostory dokreslila také výstava *(re)VIZE knihoven v 21. století: prostor-funkce-příležitost*, kterou laskavě zapůjčila Moravská zemská knihovna v Brně (pozn. red.: bližší viz Čtenář č. 6/2022, s. 230–231). Na výstavě se přítomní mohli seznámit s vývojem architektonických řešení knihoven v České republice a naladit se na navazující odbornou konferenci *Architektura knihoven*, která na témže místě proběhla následujícího dne. Důležitou součástí byla také výstava firem dodávajících knihovnám celou řadu různých produktů. Jednání valné hromady i konference podpořilo celkem 19 firem: Albertina icome Praha, Anopress, Ceiba, CoLibri, Cosmotron, EBSCO, EXON, INTEBO Šebek, KP-SYS, Lanius, Newton Media, ORIS PLUS, Palmknihy, ALBI, Team Library, R-Bit Technology, Tritius, SVOP a Virtuplex.

Vratně se ale k valné hromadě. Ta byla zahájena v úterý po poledni. O spokojenost přítomných se opravdu skvěle postaral stále usměvavý a všudypřítomný tým knihovnic a knihovníků Knihovny města Ostravy a také zástupců regio-

nální organizace SKIP 10 (tedy Regionu Moravskoslezského a Olomouckého kraje) a pražského sekretariátu SKIP a jeho spolupracovníků. Navíc hned u prezence na všechny účastníky čekala taška s drobnými dárky.

Přítomné pak přivítal předseda SKIP Roman Giebisch, který rovněž společně s tajemníkem a čestným předsedou SKIP Vitem Richterem provázel celým odpoledním programem. O svou radost nad tím, že takto významné setkání se koná právě v Ostravě, se hned na počátku podělila Miroslava Sabelová.

Valnou hromadu slavnostně zahájili náměstek hejtmána Moravskoslezského kraje Lukáš Curylo a generální ředitel Národní knihovny ČR Tomáš Foltýn. Uvítací proslov v podobě předtočeného videopříspěvku pronesla Barbara Lison, ředitelka Městské knihovny v Brémách (Stadtbibliothek Bremen, Německo) a předsedkyně Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA). Zazněla také zdravice od slovenských kolegů knihovníků, kterou přednesla Helena Mlejová, předsedkyně Spolku slovenských knihovníků a knihoven a čerstvě zvolená předsedkyně slovenské Ústřední knihovnické rady. Nadcházejícímu jednání popřála zdar a velmi přátelsky a srdečně promluvila o tom, jak jsou pro Slovensko české knihovny inspirativní. Za Sdružení knihoven ČR účastníky valné hromady pozdravila ředitelka Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem Jana Linhartová. Ta zároveň vyjádřila radost nad skutečností, že

Za Moravskoslezský kraj účastníky uvítal náměstek hejtmána Lukáš Curylo (vlevo) Společenským večerem přítomně provázela Zlata Houšková

již v roce 2019 bylo mezi českými knihovnickými organizacemi podepsáno memorandum o spolupráci.

Štafetu převzala Marie Šedá z výboru SKIP 10, která na valné hromadě svědomitě plnila úlohu předsedkyně mandátové komise. Tato komise podle pravidel určila další průběh valné hromady, tj. odložila zahájení o 30 minut (nutné pro usnášeníschopnost). V této půlhodině zazněl příspěvek Barbory Čížinské, ředitelky Knihovny města Hradce Králové, věnovaný projektu *S knížkou do života* (Bookstart), tedy jednomu z aktuálně nejvýznamnějších projektů SKIP. Barbora Čížinská ze své pozice členky pracovní skupiny projektu představila nejdůležitější aktivity realizované v rámci tohoto projektu; zazněly i optimistické statistické údaje a samozřejmě nechyběla putavá fotodokumentace aktivit uskutečněných v zapojených knihovnách z různých koutů ČR.

Následně mohla být valná hromada zahájena a byla zvolena volební a návrhová komise. Vít Richter přednesl komentář ke zprávě o hospodaření (jeho součástí byla i analýza financování SKIP v letech 2017 až 2021) a ke zprávě o činnosti. V celkovém hodnocení uplynulého období samozřejmě výrazně rezonovala témata, která ovlivnila celou společnost, a tedy i činnost knihoven, a to pandemie covidu-19 a válka na Ukrajině. Součástí byla také prezentace výsledků ankety, v níž činnost SKIP hodnotili přímo jeho individuální a institucionální členové. Ankety se zúčastnilo celkem 401 respondentů. Nejsilnějšími tématy se stalo vzdělávání knihovníků, spo-

lupráce a partnerství, PR a marketing a získávání nových členů. Těmto oblastem se chce SKIP intenzivně věnovat i v dalším období, což proklamuje i ve svém programovém prohlášení. Závěrečná část hodnocení patřila zprávě dozorčí komise SKIP, kterou přednesla její předsedkyně Daniela Divínová, ředitelka Masarykovy veřejné knihovny Vsetín.

V další části programu dosavadní předseda SKIP Roman Giebisch představil kandidáty na funkce členů výkonného výboru a dozorčí komise. O funkci předsedy SKIP se ucházeli dva kandidáti – stávající předseda Roman Giebisch a současná místopředsedkyně SKIP Libuše Nivnická, ředitelka Knihovny Jiřího Mahena v Brně. Poté, co se účastníci valné hromady seznámili s pravidly voleb, zatrhlí své favority na volebním lístku a svou volbu mohli stvrdit vhozením do volební urny.

V době, kdy komise horlivě sčítala hlasy, byl představen návrh programového prohlášení na následující tři roky. Promítlo se do něj pět prioritních témat, na které se SKIP zaměří a bude jejich prostřednictvím užitečný knihovnické profesi. Těmito tématy jsou benefity a partneři, ceny a soutěže, lobbying a spolupráce, marketing a média a projekty a vzdělávání.

Podánilo se také prosadit návrh na změnu stanov, což doprovázela i debata z pléna. Nejvýznamnější změnou je zavedení možnosti online hlasování pro všechny orgány SKIP včetně valné hromady. Změny se týkaly ale i dalších oblastí, např. činnosti odborných orgánů SKIP.

Momentka ze společenského večera

Poté již bylo možné přistoupit k vyhlášení výsledků voleb, jehož se ujala předsedkyně volební komise Lidmila Švíková z Jihočeského regionu SKIP. A jak to všechno dopadlo? Platnými 446 hlasy bylo z 22 kandidátů do výkonného výboru zvoleno 19 kandidátů s nejvyšším počtem hlasů. Celkově nejvyšší počet hlasů (418) získal Vít Richter. Předsedou SKIP se (s 310 hlasy) stal opět Roman Giebisch. Do dozorčí komise bylo zvoleno všech deset navržených kandidátů.

Předseda návrhové komise Hanuš Hemola ze SKIP Praha na závěr přednesl usnesení 11. valné hromady, ve kterém byla schválena a vzata na vědomí všechna usnesení, zprávy i stanovky a programové prohlášení a výsledky voleb na následující tříleté období. Valná hromada nově zvolenému výkonnému výboru SKIP uložila důsledně naplňovat schválené programové prohlášení a zároveň vyjádřila poděkování všem hospodářkám regionů v čele s Alenou Kvasničkovou, hospodářkou výkonného výboru.

V závěru Zlata Houšková, členka výkonného výboru SKIP, všechny přítomné potěšila přečtením milého pozdravu od kolegy Miloše Kvapila (dříve ředitele Městské knihovny Prostějov), v němž mimo jiné zaznívá také nápad na zřízení nového Ministerstva knihovnictví (pozn. red.: text zveřejníme v některém z příštích čísel).

Následoval společenský večer v hotelu Imperial. Příjemné profesní setkání při dobrém jídle a pití zpestřilo hudební vystoupení žáků Lidové konzervatoře a Múziké školy Ostrava. Třešnickou na dortu se stalo předávání Ceny českých knihovníků, které s laskavostí, humorem, šarmem a profesionalitou sobě vlastní bravurně – stejně jako celý večer – moderovala Zlata Houšková.

Nyní již tedy víme, že Cenu českých knihovníků, která se již od roku 2001 uděluje za dlouholetou významnou činnost podporující české knihovnictví, získali:

- PhDr. Šárka Kašpárková, ředitelka Knihovny Kroměřížska;
- Mgr. Blanka Konvalinková, dříve ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci;
- Jiřina Kostková, vedoucí Městské knihovny Kaplice;
- Dr. Zdeněk Matušik, jehož působení je spjato s Národní knihovnou ČR;
- PhDr. Helga Turková, dříve ředitelka Knihovny Národního muzea;
- PhDr. Halina Molinová, dříve ředitelka Regionální knihovny Karviná (cena byla udělena in memoriam);
- Mgr. Jana Nejezchlebová, pracovnice Moravské zemské knihovny v Brně (cena byla udělena in memoriam).

Všem oceněným touto cestou gratulujeme – ocenění si za svůj přínos českému knihovnictví plně zaslouží!

Na závěr ještě praktická poznámka: všechny dokumenty vztahující se k valné hromadě a předávání Ceny českých knihovníků najdete na webu SKIP (<https://www.skipcr.cz/>), konkrétně v sekcích Knihovnické akce (dokumenty z valné hromady včetně odkazů na fotodokumentaci a videozáznamy), Ocenění (přehled nositelů Ceny českých knihovníků) a Kontakty (přehledy nově zvolených členů ústředních orgánů SKIP).

KATEŘINA JANOŠKOVÁ | kjanoskova@mvk.cz
LINDA JANSOVÁ | linda.jansova@nkp.cz

Foto: Václav Jansa (Osvobozená knihovna, z. s.)

Využití nových technologií

Registrace uživatelů Národní knihovny ČR pomocí BankID

Národní knihovna ČR (NK ČR) rozšířila svoje portfolio o novou službu a jako první knihovna u nás umožnila vzdálenou registraci uživatelů pomocí BankID, tedy metodou digitálního ověření totožnosti. Novinku v podobě vzdálené registrace přes BankID mohou využívat všichni dospělí uživatelé, kteří mají aktivovanou bankovní identitu u některé z vybraných bank. Poté lze uhradit registrační poplatek platební kartou online a za několik minut je již registrace aktivována. Uživatel díky tomu získá čtenářské konto a může využívat digitalizované dokumenty v režimu děl nedostupných na trhu (DNNT) či licencované databáze. *BankID pro nás představuje nástroj, jehož prostřednictvím můžeme veřejnosti nabídnout jednoduchý způsob online registrace v Národní knihovně ČR, shrnuje základní přínosy této spolupráce generální ředitel NK ČR Tomáš Foltýn. V dnešní době je veřejnost zvyklá se v online prostředí pohybovat a stát se vzdáleně registrovaným uživatelem je nyní stejně jednoduché jako nakoupit na internetu. Věříme, že touto cestou otevřeme knihovnu řadě nových čtenářů, kteří se primárně zajímají právě o online služby. Dále pak už bude záležet na jejich potřebách, zda jim bude stačit vzdálený přístup do našich zdrojů, nebo se později rozhodnou knihovnu navštívit i osobně, dodává.*

BankID je bezpečný, univerzální a jednoduchý způsob online identifikace, v podstatě digitální občanský průkaz. Při používání bankovní identity lidé šetří čas i peníze, nejenom proto tento způsob využilo již milion unikátních uživatelů. Jsme rádi, že právě Národní knihovna ČR jde v digitalizaci příkladem, a věříme, že bude mít další následovníky, říká Marek Růžička, výkonný ředi-

tel společnosti Bankovní identita. Vzdálená registrace se provádí na 365 dní za poplatek 100 korun. Oproti standardní registraci uživatelé neobdrží čtenářský průkaz a některé služby NK ČR tak nemohou využívat. Pro jeho získání je třeba osobně navštívit halu služeb v Klementinu a registraci dokončit. Čtenář si pak může půjčovat knihy a dokumenty nebo využívat studovny. Předpokládáme, že spuštěním vzdálené registrace čtenářů s využitím bankovní identity dojde k rychlejšímu a snazšímu přístupu širší veřejnosti k našim službám, dodává k tématu náměstkyně sekce Digitalizace a technologie NK ČR Petra Burdová.

Konkrétní zkušenosti za první měsíce fungování služby jste si mohli vyslechnout v příspěvku NK ČR na letošní zářijové konferenci *Knihovny současnosti*.

MARTINA KOŠANOVÁ
| Martina.Kosanova@nkp.cz

Braňme naši přírodu!

Název tohoto článku je podněcující záměrně. Neobávám se příliš, že by právě knihovníci měli problém s ochranou přírody, naopak jsem pevně přesvědčena o tom, že toto téma je nám velmi blízké. Chci nás však namotivovat k tomu, abychom tuto vášeň pro dobrou věc předávali stále dál a dál.

Děti současného světa si to mnohdy ještě neuvědomují, ale všechny klimatické změny, energetické krize, rozpouštějící se ledovce a mnohé další problémy se jich dříve či později budou citelně dotýkat a budou nuceny k tomu zaujmout stanovisko, neřku-li konat něco, čím pozastaví vše špatné, co jim bude klást překážky v bytí na naší krásné planetě. Lidstvo trochu pozapomíná, že pokud něco chce, musí pro to aktivně něco dělat. Je to taková půjčka na oplátku – příroda nám půjčí sama sebe, my si z ní vezmeme, co to dá, ale musíme udělat i něco pro ni, aby mohla stále fungovat tak, jak jsme byli zvyklí.

Problematika ekologie se stále častěji dostává i do knih pro děti. Knižní příběhy i naučné knihy se snaží děti motivovat k lepšímu zacházení s životním prostředím a hlavně k uvědomění si souvislostí s jejich jednáním a dopadem na přírodu kolem (a to nejen okamžitou, ale i z dlouhodobého hlediska). Na současné produkci oceňuji zejména to, že ve většině případů se jedná o tituly pojímající tuto problematiku nenásilně, spíše hravou formou, která však může motivovat více než striktně vtlučená poučka do hlavy. Dítě udělá snáz to, co si samo radostně prožije a pochopí, než to, co mu někdo jen bezduše nařídí. Na knižním trhu je takových knih aktuálně přešel, proto jsme z nich vybrali několik, které by neměly být opomenuty.

Z dílny zaměřené na tvorbu labyrintů v KJM v Brně

Ve středové části přílohy najdete pracovní list, který můžete dětem zkopírovat a nabídnout jako dlouhodobou výzvu, díky níž mohou přispět k tomu, aby naše planeta byla čistější a odpad lépe zpracovaný. Na poslední stránce pak najdete tipy na zajímavé deskové hry, které se dotýkají problematiky ekologie, ale i přírody jako takové.

Věřím, že společnými silami můžeme všichni dohromady přispět k uvědomělému chování v přírodě, šetrnému zacházení se zdroji, přátelskému postoji k životnímu prostředí a všemu, kdo v něm žije. Všichni jsme na jedné lodi, totiž, pardon, planetě, tak ji braňme, ať se tu máme co nejlépe. A předáváme naši moudrost dalším generacím!

PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz

Příští téma přílohy: Bublínkové příběhy (komiksy)

Obr.: archiv SVK v Ústí nad Labem

Květinový swap, který organizovala SVK v Ústí nad Labem

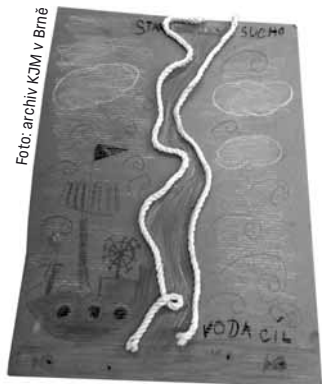

Foto: archiv KJM v Brně

TOP 6 knih s tematikou ekologie

V tomto čísle je příloha zaměřena na ochranu přírody, ekologii a šetrné chování k našemu životnímu prostředí. Vybrali jsme pro vás tipy na knihy s touto tematikou.

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-262-1727-5>

ENGLER, Michael *Mokrozem – Suchozem: dva velké příběhy z jednoho světa*

1. vyd. Praha: Portál, 2021. 32, 33 nečísl. s. ISBN 978-80-262-1727-5

Oboustranná knižka vypráví příběh ze dvou odlišných světů: v Lamarově světě neustále prší, Neneh naopak touží po vodě, protože žije ve vyprahlé oblasti. Oba opouštějí svůj domov a během cesty se spolu s nimi malí čtenáři nenásilně dozvídají o silných tématech změny klimatu.

RAIDT, Gerda *Co s odpadem?: encyklopedie pro školáky*

1. vyd. Praha: Portál, 2022. 93 s. ISBN 978-80-262-1857-9

Bohatě ilustrovaná encyklopedie provází mladší školáky světem odpadu a jeho zpracováním a poukazuje na problémy s tím související. Děti i dospělí se dozvídají, jak vzniká odpad, proč je ho stále více, jak vypadají smetiště, jak se chovat lépe k životnímu prostředí a mnohé další.

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-262-1857-9>

GREGUŠOVÁ, Andrea *Gréta*

1. vyd. Dobříš: Pluto, 2019. 47 nečísl. s. ISBN 978-80-270-6909-5

Slovenská obrázková kniha pro mladší děti, která vypráví příběh o velrybě zpěvačce Grétě, která jednoho dne přijde o hlas a neví proč. Lékař však zjistí, že v moři není jediná, kdo strádá, a že na vině jsme my, lidé...!

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-270-6909-5>

ČECHOVÁ, Simona *František z kompostu*

1. Čes. vyd. Praha: Labyrint, 2021. 39 nečísl. s. ISBN 978-80-86803-69-2

Nevtíravá obrázková knižka pro mladší děti je autorským počinem Simony Čechové. Najdeme tu dvě hlavní témata: užitečnost žížal a kompostů, k čemu jsou dobré, a hledání toho, v čem jsme dobří my sami. I když ta cesta ke zjištění může být někdy strastiplná, má smysl vytrvat.

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-86803-69-2>

HORST, Marc ter *Palmy na severním pólu: velký příběh o klimatických změnách*

1. vyd. Brno: Host, 2020. 183 s. ISBN 978-80-275-0260-8

Kniha mapující historii klimatických změn až do současnosti. Naleznete zde důležité milníky a významné osobnosti, které se na výzkumech podílely, ale také přesah k problémům naší doby. Informace jsou dány do kontextu; kniha předkládá i návrhy řešení, ale nezastírá ani jejich úskalí. Vřele doporučujeme! Určeno pro starší školáky a dospělé.

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-275-0260-8>

HURME, Maija a Lina LAURENT *Zahradníci ve městě*

1. vyd. Brno: Host, 2022. 43 s. ISBN 978-80-275-1041-2

Obrázková knižka na pomezí naučné literatury a příběhové prózy. Tři děti se seznámí se zahradníkem Idou, která jim vysvětluje základy šetrného zahradničení. Text děti podněcuje k činnosti v zahradě, učí je to dělat správně, předkládá zajímavosti i vypráví zajímavý příběh.

Zdroj obálky:
<https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-275-1041-2>

Výzva: Zachraň planetu!

Rozbitá sluchátka nebo starý telefon? Vyhod je do kontejneru na elektrozařízení.

Staré tričko hned nevyhazuj! Dá se přepsít na obal na knihu nebo nákupní tašku.

Tetrapacky mají speciální dopřeš džús, vypláchni obal a vyřídí jej.

Povallují se v lese papírky? Posbírej je a vyhod do modré popelnice.

Použitě zvykačky patří do koše! Špatně se rozkládají, čistění chodníku je nákladné.

Skleněné lahve patří do zelené popelnice. Sklo se nejlépe recykluje. Pozor na střepy!

Posbírej doma staré léčivo a vrať ho do lékárny! Zde ho zlikvidují!

Cigarety škodí zdraví i přírodě - nebezpečí požárů. Neboj se upozornit, že nedopalek patří do popelníku.

Plastové lahve používej opakovaně. Až doslouží, vyhod je do žlutého kontejneru.

Plechovky patří do popelnice na kovový odpad. Budou zrecyklovány a za měsíc budou zase v obchodech.

Praskla LED žárovka? Vyhod ji do speciální sběrné krabice v obchodech nebo na sběrném dvoře.

Zbytky jídla patří do bioodpadu. Ale kosti házej do klasické popelnice.

Plechovky patří do popelnice na kovový odpad. Budou zrecyklovány a za měsíc budou zase v obchodech.

Naše planeta je dlouhodobě zatížena spoustou odpadků. Nejhorší na tom je, že lidé si neuvědomují, jak je důležitá recyklace, upcycling (znovupoužití) či správné třídění.

Vyzkoušej si dlouhodobou výzvu a zkus použité věci zpracovávat tak, jak radí proužky kolem planety na obrázku.

Vystříhni si svou planetu s proužky a pokus se každou z výzev splnit. Až daný úkol zvládneš, odstříhni daný pásek s úkolem nebo zahni pod planetu dozadu, aby nebyl vidět. Postupně ji celou očisti.

Přírodě a její ochraně zdar!

Zajímavé deskové hry s tematikou přírody, ekologie

Hry s přírodní a ekologickou tematikou patří k nejoblíbenějším.

Šetříme planetu: Třídíme odpady

Autorská hračka, která učí nenásilnou formou děti správně třídít odpady. Dá se hrát na principu jiných deskových her, např. Lota. Na hrací desky s obrázky barevných popelnic (plast, bioodpad, papír, sklo, karton) děti třídí žetony s různými druhy odpadů.

Výrobce: Mamiee **Distributor:** Mamiee

Zdroj obrázku: <https://www.mamiee.cz/p/mamiee-hra-setrime-planetu-tridime-odpady>

Směs pro les

Hra byla vytvořena v rámci kampaně Zachraňme lesy a jedná se o 32 karet s praktickými tipy pro pomoc (nejen) českým lesům. Tři barvy karet předurčují svůj obsah: zelené radí, modré jsou pro dobrodruhy a růžové jsou plné her pro domácí i venkovní použití. Součástí je průvodce po stopách zvířat a pexeso.

Výrobce: neuvedeno (kampaně Směs pro les)

Distributor např.: Planeta her

Zdroj obrázku: <https://www.planetaher.cz/smes-pro-les>

Expedice příroda: 50 našich motýlů

Karetní hra zaměřená na poznávání a určování hmyzu-motýlů. Na jednotlivých kartách najdou malí výzkumníci minikvízovou otázku, názornou ilustraci, popis a zajímavosti o daném druhu motýla. Existuje i verze s květinami, ptáky, stromy, koňmi a dalšími přírodními náměty.

Výrobce: MindOK **Distributor např.:** Planeta her

Zdroj obrázku: <https://www.ekonakup.cz/badatelske-pomucky-a-hracky/expedice-priroda--50-nasich-motylu/>

Strážcové lesa

Fantasy strategická hra vhodná pro děti od osmi let, kde se hráči stávají duchy lesa, jejichž úkolem je zachránit posvátný strom. K ruce si mohou povolát zvířecí strážce, mohou hasit ohně nebo vysazovat ochranné aleje stromů.

Výrobce: MindOK **Distributor např.:** Planeta her

Zdroj obrázku: <https://mindok.cz/hra/strazcove-lesa/>

Zázraky přírody

Vědomostní hra inspirovaná pořadem ČT Zázraky přírody. Cílem je odpovědět na 12 otázek z pěti kategorií. Hra je zdrojem zajímavých informací; kromě kvízových otázek obsahuje i tipy na domácí pokusy nebo odkazy na inspirativní tematická videa. **Výrobce:** Dino **Distributor např.:** Planeta her

Zdroj obrázku: <https://stolni-hry.heureka.cz/dino-zazraky-prirody/#specifikace/>

Zdroj obrázku: <https://www.lipka.cz/lipka?idk=zbozi7>

Přírodní zahrada aneb Staň se zahradním architektem

Didaktická desková hra pro dva hráče, v níž si mohou děti i dospělí vyzkoušet navrhovat takovou zahradu, která bude sloužit nejen nám lidem, ale také obyvatelům z říše zvířat.

Výrobce: Lipka

Distributor např.: Školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka

Události

„Muzejka“ již posedmnácté v Městské knihovně v Praze

Jdeme do toho, řekli si knihovníci v MKP, když se poprvé po dvou covidových letech objevila informace o možnosti připojit se k Festivalu muzejních nocí (FMN), který pořádala Asociace muzeí a galerií ČR ve spolupráci s Ministerstvem kultury a dalšími subjekty. Tentokrát sice nešlo o typickou Pražskou muzejní noc v podobě, na jakou byli návštěvníci zvyklí, ale i tak stál večer za to!

Program *Oživte Golema* se těšil velkému zájmu dětských návštěvníků. Na své si přišli i fandové deskových her. Kdo chtěl, mohl si také své znalosti vyzkoušet na vědomostním kvízu a zahrát si o zajímavé ceny. Před budovou knihovny se ode-

hrávala Poznávačka na Mariánském plácku a ti, kdo se ve večerních hodinách vydali na avizovanou procházku do okolí náměstí, kde sídlí Ústřední knihovna, se dověděli mnoho zajímavého, například kde byl odhlasován zákon o Velké Praze, kdo navrhl znak Velké Prahy aj.

Galerie hlavního města Prahy, která se ve spolupráci s MKP také zapojila do programu akcí k FMN, nabídla zdarma ke zhlédnutí výstavu *Světy Jindřicha Chalupického*. K pohodové atmosféře akcí k FMN přispěla i kapela Třinuly, jež svým hraním nalákala do knihovny řadu kolemjdoucích zvědavců, z nichž někteří si v závěru večera v knihovně i zatancili. Tak třeba zase za rok...

Program *Oživte Golema* se těšil velkému zájmu dětských návštěvníků. Na své si přišli i fandové deskových her. Kdo chtěl, mohl si také své znalosti vyzkoušet na vědomostním kvízu a zahrát si o zajímavé ceny. Před budovou knihovny se odehrávala Poznávačka na Mariánském plácku a ti, kdo se ve večerních hodinách vydali na avizovanou procházku do okolí náměstí, kde sídlí Ústřední knihovna, se dověděli mnoho zajímavého, například kde byl odhlasován zákon o Velké Praze, kdo navrhl znak Velké Prahy aj. Galerie hlavního města Prahy, která se ve spolupráci s MKP také zapojila do programu akcí k FMN, nabídla zdarma ke zhlédnutí výstavu *Světy Jindřicha Chalupického*. K pohodové atmosféře akcí k FMN přispěla i kapela Třinuly, jež svým hraním nalákala do knihovny řadu kolemjdoucích zvědavců, z nichž někteří si v závěru večera v knihovně i zatancili. Tak třeba zase za rok...

BLANKA ŠVECOVÁ | blanka.svecova@mlp.cz

Foto: archiv MKP

Byl to pouhý začátek

(k české účasti na kongresu německých knihoven v Lipsku 2022)

S mottem *#Freiräume Schaffen*, tedy *Vytváříme svobodné prostory*, byl 31. 5. 2022 zahájen v Lipsku třídní kongres německých knihoven. Velké setkání asi třech tisícovek knihovníků a knihovnic se konalo v prostorách veletržního kongresového paláce, tedy tam, kde před čtyřmi roky slavila úspěch Česká republika jako hlavní země tamního knižního veletrhu a největšího festivalu čtení. Od té doby se ale žádný knižní veletrh v Lipsku z důvodu celosvětové pandemie covidu nekonal a i termín knihovnického kongresu se musel z tétoho důvodu přesouvat.

Momentka ze slavnostního otevření českého stánku; T. Kubiček a T. Řehák ve společnosti paní Barbary Lison, mj. prezidentky IFLA

Nakonec se však přeče podařilo vše dát dohromady a výsledkem bylo představení více než 200 přednášek a příspěvků na aktuální témata nejenom německého knihovnictví. Ty byly rozplánovány do tří jednací dnů a jejich zadání problémově aktualizovalo myšlení o společenském významu a společenské praxi knihoven. Pro nás o to zajímavější, že součástí tohoto přemýšlení se staly i české knihovny. Přítomností České republiky na kongresu začala tříletá fáze spolupráce partnerských zemí Německa a České republiky, v průběhu které mají být zintenzivněny kontakty a odborná výměna mezi oběma zeměmi.

Aktuálnost klíčového tématu jednoho z největších evropských knihovnických podniků se zvýraznila v důsledku vyostřené evropské poli-

tické situace. Jak v úvodu podtrhla prezidentka pořádatelka zastřešující organizace Bibliothek & Information Deutschland e.V. Sabine Homilius: *Vzhledem k dramatickému vývoji na Ukrajině je role knihoven jako garantů svobody informací a jako míst participace občanské společnosti důležitější než kdy jindy: knihovny vytvářejí prostor pro demokratické utváření názorů, podporují účast na sociálním dialogu a umožňují procesy celoživotního vzdělávání. Knihovny se však s těmito úkoly nemohou vyrovnat bez podpory federální, státní a místní samosprávy.* Už z tohoto výroku je přitom jasné, že sebevímání knihoven v Německu a u nás je totožné, ale stejně tak i klíčové problémy jejich financování a sociálního renomé.

České knihovnictví se na kongresu představilo nejenom prostřednictvím individuálních přednášek z úst reprezentantů českého knihovnictví, ale především prostřednictvím kongresového stánku. Už při jeho přípravě se přitom ukázal další přínos české účasti na německém kongresu. Na jeho ideové i fyzické realizaci totiž družně spolupracovaly všechny české knihovnické organizace, což v hašteřivé českomoravské kotlině nebývá zcela samozřejmé. A tak vedle SDRUK, který je na české straně hlavním organizátorem projektu tříletého partnerství, stály jak AKVŠ, tak SKIP a knihovnická komise AMG. Výraz stály však nevyjadřuje míru ochotné angažovanosti ani pozitivní atmosféru, které provázely celou, několikaměsíční přípravu české účasti i její vyvrcholení na německém svátku knihoven.

Stánek se v podobě několika sekcí pokusil zvýraznit nejdůležitější témata – ale i úkoly českého knihovnictví. Šlo v podstatě o jednoduché teze, které však poskytují identifikační rámec společenského významu práce knihovníků a knihovnic: **jsme centra komunit, učíme, uchováváme paměť, jsme prostor.** Bez toho, že by bylo třeba se s organizátory německého kongresu dopředu domlouvat na tématech či podobě české účasti, je zřejmé, jak komplementární bylo české vystoupení s programem konference a jak identická jsou česká témata s těmi německými, ale jak se ukázalo v průběhu kongresu, na němž byla řada zahraničních hostů, i s těmi evropskými a vlastně světovými.

V jednotlivých příspěvcích před konferenčním publikem v rámci mnoha odborných sekcí pak čeští knihovníci a knihovnice představili knihovny jako nástroje digitalizace kulturního obsahu, a to zvláště v podobě, kdy se snaží digitalizované obsahy dát k dispozici zpět veřejnosti nikoli jako nerozlišitelnou masu, ale systematicky rozřaditelné soubory (Petr Žabička a Martin Krčál s tématy strojového učení a portálu Knihovny.cz, Milan Janíček s tématem Open Sciences), či v podobě aktivních hráčů, kteří ve prospěch čtenářů hledají nástroje pro zpřístupnění a dohodu s nositeli autorských práv (Tomáš Foltýn s DNNT). Na jiném místě pak byly představeny vysokoškolské knihovny jako součást svobodné výměny informací a kritických společenských diskusí (Hana Landová), jako aktivní partner literárního života (Martin Krafl) či byla kriticky zva-

Slavnostní otevření českého stánku (zprava: ředitelka Knihovny Jiřího Mahena Libuše Nivnická, ředitel MKP Tomáš Řehák a ředitel MZK Tomáš Kubiček)

žována hranice angažovanosti knihoven, za níž se vzdalují tradiční podobě knihovnické práce a přetvářejí se v jiný typ společenské instituce (Tomáš Kubiček).

Češi se aktivně účastnili i na přípravě pracovních seminářů. Velký úspěch na nich slavila třeba ředitelka hodonínské knihovny Petra Špačková (s příspěvkem o gamingu jako speciální oblasti knihovnických služeb) či Ani Petrák z knihovny v Ústí nad Labem s pracovním seminářem zaměřeným na mezilidskou komunikaci a proaktivní roli knihoven v ní. Klub tvořivých knihovníků SKIP pak představily Alena Volková Balvínová a Martina Kožíšek Ouřadová. Asi nejvíce pozornosti pak přitahovaly moderované diskuse, na nichž dominoval Tomáš Řehák, předseda SDRUK a ředitel Městské knihovny v Praze v jedné osobě.

Obhlédnuto, zhodnoceno: Češi se na německém knihovnickém kongresu neztratili. Nepouštěvali obecně sdílené teze, ale ukazovali, jak je možné s nimi tvořivě pracovat, nemlátili prázdnou slámu, ale mluvili věcně – jako by se sami přetělili do podoby ideálních knihoven – tedy zdrojů informací a jejich nezáludného a systémového zpřístupňování i kritického zvažování. Nesmíme však zapomenout, že šlo jen o první krok. Ten by pak nemířil nikam, kdyby za ním důsledně nenásledovaly další. A na ty už bude třeba více kolegů a kolegyně – tedy všech těch, kteří budou ochotni využít příležitost, kterou otevřela česká účast na kongresu jako výrazný začátek projektu tříleté intenzivní spolupráce s německými knihovnicemi a knihovníky.

TOMÁŠ KUBIČEK | Tomas.Kubicek@mzk.cz

Foto: Pavel Němec [MZK]

České předsednictví v Radě EU – kultura a vliv na knihovny

Česká republika se svého historicky druhého předsednictví ujala 1. 7. 2022. Naposledy stála ČR v čele EU v první polovině roku 2009. Předsednickou trojici utvoří stejně jako v minulém případě s Francií a se Švédskem. Motto českého předsednictví v Radě EU v druhé polovině letošního roku zní *Evropa jako úkol*. Inspiruje se projevem bývalého prezidenta Václava Havla z roku 1996 v Cáchách, ve kterém se zamýšlel nad úlohou Evropy v proměněném světě.

Česká republika se během půlročního předsednictví v Radě EU soustředí na pět základních priorit: zvládnutí uprchlické krize a poválečnou obnovu Ukrajiny, energetickou bezpečnost, posílení evropských obranných kapacit a bezpečnosti kybernetického prostoru, strategickou odolnost evropské ekonomiky a odolnost demokratických institucí.

Nejvíce akcí v rámci předsednictví se uskuteční mimo Česko, v Bruselu a také ve Štrasburku a v Lucembursku. Půjde hlavně o takzvané rady ministrů. V Česku se uskuteční řada konferencí nebo neformálních schůzek. Kulturní a doprovodný program českého předsednictví v Radě EU se zaměřuje na zapojení etablovaných kulturních institucí a aktérů, kteří dlouhodobě kultivují veřejný prostor a mohou účastníkům akcí přiblížit české tradice a kulturu v širokém slova smyslu. Během českého předsednictví se uskuteční celkem 14 akcí v rámci oficiálního kulturního a doprovodného programu, zároveň byla poskytnuta záštita téměř 100 akcím, které proběhnou nejenom po celé České republice, ale i v zahraničí, jako doprovodné akce pořádané v Bruselu či na zastupitelských úřadech v Evropské unii i mimo ni.

Priority v oblasti kultury

V období českého předsednictví čeká Českou republiku v oblasti kultury důležitý úkol. V roce 2022 končí tzv. Pracovní plán pro kulturu (Work Plan for Culture 2018–2022) a našim úkolem bude vypracovat nový, který bude podle předpokladů opět

čtyřletý: na roky 2023–2026. Jedná se v podstatě o jediný nástroj Rady, jak spolupráci v oblasti kultury v rámci EU ovlivnit. Budoucí pracovní plán bude navazovat na předchozí výstupy a měl by posílit vazbu mezi jednotlivými předsednictvími a zajistit součinnost s programem Kreativní Evropa 2021–2027. Navržená témata lze shrnout následovně: kultura jako zdroj kreativity, kulturní dědictví jako pilíř budoucí kreativity a kultura a její role ve společnosti. Česká republika také bude usilovat o pokračování v prioritě ke statusu umělce a zohlednění tématu udržitelnosti (i ve vztahu k iniciativě Nový evropský Bauhaus).

Dalším stěžejním tématem českého předsednictví v oblasti kultury bude „Kreativita: základ konkurenceschopnosti a rozvoje mladé generace v oblasti kultury“, což je důležitým aspektem budoucího vývoje této oblasti a souvisí i s rozvojem mladé generace, její zaměstnanosti, konkurenceschopnosti a tvorby nových pracovních míst.

Jednou z priorit je také ochrana kulturního dědictví. V době bezprostředně po ukončení ruské agrese je nutné nabídnout Ukrajině relevantní odbornou i finanční pomoc. Zde by se mohly uplatnit např. víceoborové týmy doplněné dobrovolníky v rámci iniciativy Nový evropský Bauhaus.

V oblasti audiovizive bude tématem implementace regulačního rámce v oblasti audiovizuálních mediálních služeb a služeb platform pro sdílení videonahrávek. Očekávaným tématem je také první projednávání části legislativního balíčku European Media Freedom Act. Ten je zaměřen na

posílení svobody médií a plurality na mediálním trhu. České předsednictví se zaměří na spolupráci regulačních orgánů a možnosti využívání samoregulačních mechanismů (např. za účelem ochrany nezletilých).

V oblasti autorského práva má Evropská komise v pracovním plánu předložení návrhu menší novely směrnice 2006/115/ES o právu na pronájem a půjčování. Věcně půjde o doplnění práva EU tak, aby mohla EU a členské státy uplatňovat tzv. materiální reciprocitu (zjednodušeně řečeno: aby odměny vybírané kolektivními správci za určité typy užití – podle konkrétních mezinárodních smluv – bylo nutno odvádět jen do těch „třetích“ zemí, které takové odměny rovněž přiznávají nositelům práv z EU).

Ministerstvo kultury připravuje dvě hlavní doprovodné akce předsednictví:

- konferenci ke kulturnímu dědictví – Výzvy současné evropské památkové péče;
- konferenci z oblasti audiovizive a autorského práva.

Na obě konference budou zváni odborníci ze všech členských států EU, zástupci Evropské komise a profesních organizací. Obě konference se budou konat v nové budově Národního muzea v Praze.

Oblast knihoven

Evropské knihovnické organizace Public Libraries 2030, EBLIDA a NAPLE společně vytvořily návrh, jak zařadit sektor veřejných knihoven do nového Pracovního plánu pro kulturu 2023–2026, který bude vznikat za českého předsednictví. Výhodiskem návrhu jsou veřejné knihovny a jejich role v demokratické společnosti. Potenciál knihoven by měl být dále rozvíjen a uznán na úrovni EU. Veřejné knihovny mohou významně přispět k procesu udržitelné změny prostředí, ve kterém žijeme (v souvislosti s iniciativou Nový evropský Bauhaus), nabídkou bezpečného fyzického i virtuálního prostoru. Cílem návrhu je stimulovat výměnu znalostí mezi veřejnými knihovnami v oblasti zapojení a angažovanosti občanů s tematickým zaměřením na digitální gramotnost a udržitelnost.

Tři klíčová témata návrhu lze tedy shrnout:

- veřejné knihovny a jejich aktivity při posilování demokracie a občanské angažovanosti;
- veřejné knihovny jako mosty pro překlenutí digitální propasti;

— veřejné knihovny jako propagátoři udržitelného rozvoje.

Výsledků by mělo být dosaženo kombinací různých pracovních metod: vytvořením expertních skupin, školeními a peer-learningem, workshopy a konferencemi. Expertní skupiny by měly definovat obsah školení a workshopů a vzájemné výměny zkušeností a zmapovat existující situaci. Měla by vzniknout sada nástrojů na téma „demokracie v knihovně“, pilotní projekt pro školení a vzájemné učení ve zmíněných třech oblastech a nakonec by měla být spuštěna digitální platforma pro výměnu informací mezi evropskými knihovnicíky.

Zatím se jedná jen o návrh, ale zdá se, že by mohl najít velkou oporu v české zástupkyni ve Výboru pro kulturní záležitosti při Radě EU, která se aktivně účastnila několika jednání s evropskými knihovnickými spolky a de facto iniciovala vznik tohoto návrhu.

Nový evropský Bauhaus

Nový evropský Bauhaus (NEB) je iniciativa, která má propojit vědu s technologiemi, uměním, kulturou a sociálním začleňováním a za pomoci designu řešit každodenní problémy. Jde o environmentální, hospodářský a kulturní projekt s cílem transformace míst, kde žijeme. Má propojovat design, estetiku, udržitelnost, přístupnost a inkluzivitu a zároveň přispívat k dosahování cílů Zelené dohody pro Evropu. Měl by pomoci urychlit ekologickou transformaci v různých hospodářských odvětvích. Cílem této iniciativy je poskytnout všem občanům přístup k oběhovému zboží s nižšími uhlíkovými emisemi, které podporuje obnovu přírody a chrání biologickou rozmanitost. Zároveň si klade za cíl dodat Zelené dohodě pro Evropu kreativní a kulturní rozměr. Podstata NEB vychází z původního hnutí Bauhaus, které vzniklo v roce 1919 v době rozsáhlé společenské a průmyslové transformace.

Evropská Komise bude v rámci NEB podporovat inovativní pilotní projekty, včetně např. projektů sociálního cenově dostupného udržitelného bydlení (v rámci speciálních výzev programu Horizont Evropa), bude poskytovat technickou pomoc při vývoji a realizaci těchto projektů, zavede zvláštní finanční nástroj pro městský rozvoj a bude hledat i nejjednodušší cestu podpory malých projektů.

VLADANA PILLEROVÁ

vladana.pillerova@nkp.cz

Rozvoj manažerských kompetencí

(odborný seminář pro vedoucí/ředitele knihovny)

K odborným činnostem knihoven patří i řízení. Knihovnický institut Národní knihovny ČR (NK ČR) zaplnil bílé místo v této oblasti a v roce 2021 vydal publikaci *Jak řídit knihovnu*¹, která shrnuje hlavní činnosti vedení knihoven z pohledu ředitele/vedoucího knihovny. Vydání tištěné verze příručky a její následné publikování na webu² bylo jen prvním základním krokem. Po roce od vydání publikace proběhly dva dvoudenní semináře, a to za podpory programu *Knihovna 21. století*.

Seminář s názvem **Rozvoj manažerských kompetencí** se uskutečnil v dubnu 2022. Pro snazší dostupnost se konal na dvou místech, a to v Knihovně J. Mahena v Brně a o týden později v NK ČR. Organizace seminářů se chopil SKIP – Zaměstnavatelská sekce ve spolupráci s Knihovnou J. Mahena a Knihovnickým institutem NK ČR. Oba běhy byly organizovány jako dvoudenní – na zhruba 70 účastníků čekalo 14 hodin odborných přednášek autorů jednotlivých témat. Šlo o první krok v komplexním a možná i pravidelném vzdělávání manažerů knihoven.

Během obou dnů se slova vedení, řízení, povinnost i odpovědnost skloňovala ve všech pádech. První přednáška Víta Richtera „ukotvila“ knihovnictví v legislativě. Faktem je, že mnohdy předpokládáme, že tyto informace všichni znají. Příspěvek s názvem **Knihovnická legislativa** shrnoval širší legislativu propojenou s knihovnamy – především knihovní zákon a z něj vyplývající placené a neplacené služby. V. Richter upozornil na povinnosti spojené s legislativou i na nebezpečí přestupků dané nedodržením zákonů. Dále se věnoval i dopadu autorského zákona na činnost knihoven a na základní činnosti: půjčování dokumentů, zhotovení kopií, díla nedostupná na

Foto: archiv NK ČR

trhu, vystavování děl na internetu, veřejné čtení i otázky kolem půjčování e-knih. Ochrana osobních údajů v knihovnách a přístupnost webových stránek byly dalšími tématy, kterým se ve své přednášce věnoval.

„Knihovna není opuštěný ostrov“, tímto mottem V. Richter navázal a představil centrální služby knihoven. Na vývoji českého knihovnictví představil současný systém knihoven, stakeholdery, kteří zasahují do činnosti knihoven (zřizovatelé/provozovatelé knihoven, spolky a organizace, autoři, distributoři a mnozí další až po

koncové uživatele knihoven). To vše dává odpověď na otázku, proč být součástí systému knihoven – jde o možnost využívat a sdílet centrální služby, využívat standardy a zapojovat se do dotačních řízení. Významné je postavení NK ČR při centrální úhradě licenčních poplatků či sjednávání licenčních smluv za knihovny. V posledních letech se objevila řada centrálních služeb – od Manuscriptoria přes Souborný katalog ČR, Českou digitální knihovnu až po Obálky knih, Knihovny.cz a nejnověji Díla nedostupná na trhu. V. Richter upozornil na výhody jejich využívání; zde jde především o rozšíření nabídky každé knihovny, propojení dat a díky tomu i významné zkvalitnění služeb v konkrétním místě. Na závěr přednášky se ředitelé/vedoucí mohli zamyslet nad tím, s kým spolupracují, jak využívají jednotlivé služby a zda je umí dobře nabídnout.

Veřejná knihovna a knihovnické služby bylo téma Marie Šedé. Jak může být knihovna zřízena a jaká práva a povinnosti pro vedení z toho vyplývají? Co na knihovny říká zákon o obcích? Připomněla, jaké kroky je nutné udělat při vzniku knihovny, co má obsahovat zřizovací listina a jak je důležité evidovat (a pravidelně aktualizovat) údaje v databázi knihoven. Shrnuje nejdůležitější interní dokumenty a zdůraznila význam NK ČR a Knihovnického institutu, který je hlavním metodickým pracovištěm pro knihovny v České republice. Ve své přednášce se také dotkla témat, o kterých se příliš nehovoří: etiky na pracovišti, etických kodexů a charty služeb. V části věnované službám knihoven se zaměřila na otázku přístupu veřejnosti ke službám a komunitním a sociálním rolím knihovny. V závěru svého vystoupení se M. Šedá zabývala informacemi o celostátním programu *Regionální funkce knihoven*.

Statistika ve veřejných knihovnách je činnost propojená se zákonem o státní statistické službě a programem statistických zjišťování. Každá knihovna tvoří zpravodajskou jednotku, která sleduje a vykazuje svou činnost. V českém prostředí se data využívají při sledování a srov-

návání výkonu knihoven prostřednictvím projektu Benchmarking knihoven³ a ROI⁴. M. Šedá upozornila na propojení vykazovaných dat se Statistikou kultury České republiky. Připomněla, že na knihovní mapě světa Library Map of the World⁵ zpřístupňuje IFLA portál o globálních knihovních datech, zahrnující zejména údaje o počtu knihoven a jejich pracovníků, o knihovnách nabízejících přístup k internetu, zapojení dobrovolníků, počtu výpůjček (fyzických i elektronických) a registrovaných uživatelů a fyzických návštěv.

Lenka Dostálová z Moravské zemské knihovny Brno se ve své práci zaměřuje na knihovny z pohledu jejich funkcí, vybavenosti, urbanistických zásad i designu. V příspěvku **Budovy a vybavení knihoven** hovořila o místě, které spojuje, o funkčním uspořádání prostor, typologii i faktorech ovlivňujících prostorové požadavky. Představila webové stránky Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven⁶, na kterých lze najít nejen informace o financování z pohledu výstavby knihoven, ale také mnohé metodické materiály, kontakty na dodavatele, architektky a designery knihoven. Zájemce o tuto oblast upozornila i na možnost odebírání newsletteru a nabídla konzultace a poradenství. Na závěr ukázala příklady dobrých a kvalitních rekonstrukcí či nově postavených knihoven.

Otázky, kde najít vhodné finanční zdroje, jsou mnohdy limitujícím faktorem. Vít Richter ve svém dalším vystoupení **Dotační příležitosti knihoven (zejména) pro výstavbu, rekonstrukci a modernizaci knihoven** představil hlavní poskytovatele podpory financování pro oblast knihoven. Zaměřil se na připravované dotace, jako je IROP⁷, Operační program Zaměstnanost+, Národní plán obnovy a připomněl programy VISK a Knihovna 21. století⁸. Upozornil na monitoring dotačních programů prostřednictvím webu DotaceOnline 2.0⁹, pomocí něhož lze průběžně monitorovat i další dotační výzvy.

¹ DIVÍNOVÁ, Daniela, Lenka DOSTÁLOVÁ, Jitka KOTISOVÁ, Šárka PAZDEROVÁ, Vít RICHTER, Richard ŠČERBA a Marie ŠEDÁ. *Jak řídit knihovnu: příručka pro začínající vedoucí – ředitele knihoven* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2021 [cit. 2022-06-27]. ISBN 978-80-7050-748-3.
² Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/řízení/start>

³ Dostupné z: <https://www.benchmarkingknihoven.cz/>

⁴ ŘEHÁK, Tomáš. *Neocenitelné služby knihovny a jak je ocenit*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-413-2

⁵ Dostupné z: <https://librarymap.ifla.org/>

⁶ Dostupné z: <https://mcvrk.mzk.cz/>

⁷ Dostupné z: <https://irop.mmr.cz/cs/irop-2021-2027>

⁸ Dostupné z: <https://mkcr.cz/oblast-knihoven-532.html>

⁹ Dostupné z: <https://www.dotaceonline.cz/neziskovsky.html>

Druhý den semináře se nesl ve znamení **ekonomického i personálního řízení**. Příspěvek Daniely Divínové se zaměřil na odpovědnost ředitele/vedoucího knihovny v ekonomické oblasti, na sestavení rozpočtu knihovny, výsledky hospodaření a na rozpočtovou kázeň. Připomněla také peněžní fondy knihovny, jejich tvorbu i použití. D. Divínová hovořila o uveřejňování smluv a objednávek v Registru smluv, o vnitřním kontrolním systému i hospodaření s majetkem a nezapomněla ani na příspěvky zaměstnavatele na stravování.

Daniela Divínová prezentovala i téma **veřejných zakázek** (prezentaci připravila Šárka Pazderová). Jednotlivé fáze, zadávací podmínky a správné zpracování zadávací dokumentace není jednoduchý úkol. I s tím si musí ředitel/vedoucí knihoven poradit. Částí fáze posuzování a hodnocení nabídek a činnost hodnotící komise přednášku uzavřela.

O **spisové službě v knihovnické praxi** hovořila Jitka Kotisová. Připomněla základní legislativu k tématu, definice a způsoby vedení spisové služby. Upozornila na nesprávné postupy při příjmu dokumentů a posluchače provedla jednotlivými kroky správného vedení spisové služby, oběhu dokumentů i skartačního řízení. Zmínila se o elektronickém podpisu a jeho využívání v praxi a v závěru přednášky také o přestupcích.

Personální řízení je velmi široká problematika. Týká se takových okruhů, jako je výběrové řízení na ředitele knihovny, statutární orgán knihovny a jeho povinnosti, problematika střetu zájmů i vytváření zdravých pracovních vztahů. Richard Ščerba hovořil o významu dobré komunikace v organizaci, a to jak se zaměstnanci, tak

i se zřizovatelem, případně s odbory. Dotkl se také otázek, jak vést poradnu, pracovat s obsazením pracovních míst a jak plánovat platy a ostatní osobní náklady. R. Ščerba se věnoval i stále se rozšiřujícímu pracovnímu benefitu – home office – a zdůraznil, že tuto činnost je vhodné regulovat interním právním předpisem. Probral rovněž odměňování zaměstnanců, platové poměry včetně odměn i příplatků. Na závěr se okrajově dotkl i vzdělávání pracovníků v knihovnách.

Poslední a neméně důležitou přednáškou bylo další vystoupení V. Richtera na téma **Spolupráce knihoven, spolky, sdružení a e-konference**. Přehledný souhrn organizací a spolků jak českých, tak i zahraničních, význam a působení Ústřední knihovnické rady a mezinárodních organizací ukončily dvouhodinový seminář.

Témata daného semináře zdaleka nevyčerpala všechny okruhy řízení knihoven. Již v jeho průběhu se účastníci na mnohé ptali a o řadě témat diskutovali. Na základě komunikace i zpětné vazby vyvstala potřeba se v dalším běhu vzdělávání ředitelů/vedoucích knihoven podrobněji věnovat především spisové službě i personálnímu řízení.

A dobrá zpráva na závěr: další seminář **Rozvoj manažerských dovedností II** proběhne v říjnu 2022 opět v Brně i v Praze.

MARIE ŠEDÁ | marie.seda@nkp.cz

Pozn.: Na webu Knihovnického institutu NK ČR v sekci Odborné činnosti je vystavena nejen příručka *Jak řídit knihovnu*, ale také všechny prezentace ze semináře.¹⁰

¹⁰ Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/rizeni-knihoven>

Do čísla přispěli

Matty Čechovských – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Johana Horálková – překladatelka a redaktorka iLiteratury.cz ■ Mgr. Zlata Houšková – SKIP ČR ■ Mgr. Jan Hradil – Ostravská univerzita ■ Mgr. Helena Hubatková Selucká – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Helena Chábová – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Mgr. Kateřina Janošková – Masarykova veřejná knihovna Vsetín ■ PhDr. Linda Jansová, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Gabriela Jarkulišová – Knihovna Kutná Hora ■ Mgr. Martina Košanová – Národní knihovna ČR ■ Prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. – Moravská zemská knihovna v Brně ■ Tereza Lišková – Nadace Open Society Fund ■ Mgr. Pavlína Lišovská – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Mgr. Mariana Novotná – redaktorka a moderátorka ČT24 ■ Mgr. Vladana Pillerová – Národní knihovna ČR ■ PhDr. Marie Šedá – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Kamila Šeligová – Městská knihovna T. G. Masaryka Šumperk ■ Blanka Švecová – Městská knihovna v Praze ■ Milan Valden – Národní knihovna ČR

Knihovny jako majáky v moři dezinformací

Nejen válka na Ukrajině aktualizovala potřebu vědět, kam sáhnout pro relevantní informace, a umět je kriticky vyhodnotit. Při vzdělávání je vedle používání rozumu zapotřebí zapojit i zájem o lidi a empatii – to tvrdí **Kateřina Jiřinová**. Je potřeba se shodnout – a to minimálně na tom, že nám na sobě navzájem záleží a že chceme slyšet pohled toho druhého, říká Jiřinová, která se tématům kritického myšlení, spolupráce nebo udržitelnosti věnuje v rámci think tanku České priority, sítě Red Button či Centra pro přenos poznatků a technologií UK. Jiřinová letos také zasedla v porotě ocenění Nadace OSF a České spořitelny Bibliotheca inspirans (viz infobox na s. 331).

Vybavila byste si z letošního roku nějakou dezinformaci, u které vás překvapilo, jak rychle se mezi lidmi šíří?

Pravděpodobně by to byly dezinformace o Ukrajině. Třeba to, že lidé si tam můžou za válku sami, že tam jsou nacisté.

Takový narativ je slyšet spíš v Rusku. V Česku se tedy objevuje ve větší míře také?

Ano, v určité části společnosti to pozorovat lze.

Jak si to při všech těch informacích, které člověk o situaci na Ukrajině může získat, vysvětlujete?

Na to je složitá odpověď... Hlavně je asi potřeba zmínit, že současná situace na Ukrajině netrvá od 24. února tohoto roku, ale od roku 2014 a že dezinformační kampaně nebo informační válka rozhodně nejsou novým problémem. Jsou u nás zabydlené a tohle je jen další z narativů.

Studie o dezinformacích ukazují, že jedním z faktorů šíření může být spíš touha po pocitu jedinečnosti nebo významnosti. Třeba výzkumný projekt Českého rozhlasu *Rozdělení svobodou* ukazuje fragmentaci společnosti na různé skupiny, mezi kterými jsou i lidé, kteří můžou mít pocit, že jim ujel vlak, protože po revoluci nejsou na straně vítězů. Právě jim ty zmiňované pocity můžou být příjemné. Sociologická studie *Jedna společnost – různé světy* od ústavu STEM pak ukazuje, že další kořenovou příčinou neporozu-

mění ve společnosti je to, že nebereme vážně obavy druhých lidí. Člověk, který se cítí nevyslyšen, pak na dezinformace spíše skočí.

Jednou ze zbraní proti dezinformacím je i kritické myšlení. Jak byste popsala člověka, který ho dobře ovládá?

Kriticky myslící člověk bude pravděpodobně opatrný ve vyjadřování a zřídka od něj uslyšíte tak silná slova jako „nikdy“ a „vždycky“. Je to člověk, který umí pracovat s pravděpodobností – s tím, že některé věci jsou pravděpodobnější než jiné, což mu potom umožňuje se rozhodnout. Nepohybuje se v polaritách černá a bílá a nic mezi tím a ví, že pokud je něco vysoce pravděpodobné – třeba že Země je kulatá a ne plácátá –, tak to tak na devětadevadesát procent bude. Stejně tak pokud si bude klást otázku, jestli očkování pomáhá, tak s pomocí vědeckých studií si tam sice nechá nějaká procenta proti – třeba že se může objevit nějaký neočekávaný účinek –, ale po kritickém zhodnocení dat nejspíš řekne, že očkování je spíše dobrá věc.

Jak detailním filtrem podle vás musí projít informace z médií a jaké informace vůbec konzumovat?

Všechny informace prověřovat nemůžeme, ostatně od toho tu máme novináře, aby nám pomohli. K tomu, jaké zdroje sledovat, bych doporučila

třeba Rating médií (pozn. red.: dostupné na: www.nfnz.cz) od Nadačního fondu nezávislé žurnalistiky. A co konzumovat? Tady bych třeba doporučila vždy zvážit, jak překvapivá a fantastická ta zpráva je, a pokud je významně šokující, prověřit ji víc. Měli bychom se taky zamyslet, o jak důležité téma se pro nás jedná, jestli má reálný dopad na náš život. Třeba už zmiňované očkování ho může významně ovlivnit, to jsme viděli za covidu, ale pak je tu řada témat, která jsou vlastně jen takovou zábavou – a otázkou je, jestli kvůli nim neztrácíme životní čas. Třeba konspirační teorie o tom, že 11. září si Američané způsobili sami... Tak dobře, pojďme to prozkoumávat, ale já se ptám: Co s těmi poznatky pak reálně uděláte? Pokud tedy nějaké téma významně ovlivňuje náš život, je dobré mu věnovat čas a kriticky se nad ním zamyslet.

Jak se vlastně kritické myšlení vyučuje na školách? Vy sama o něm se studenty mluvíte na Vysoké škole ekonomické v Praze.

Pár věcí mi chybí už u středoškolského vzdělávání. Velmi bych si třeba přála, aby se do hodin češtiny, kde se píšou slohové útvary jako úvaha nebo popis, zařadila kritická esej, a chybí mi taky důraz na matematickou disciplínu už zmiňované pravděpodobnosti, která je velmi praktická. Co se týká vysokého školství, tam klade me akcent třeba na práci s vědeckými studiemi a věnujeme se i tématům argumentace nebo argumentačních faulů.

Jako majáky v rozbouřeném moři dezinformací vidíte v jedné své úvaze knihovny. Můžete tuhle paralelu přiblížit?

Představuju si Česko, a koneckonců i svět, jako mapu. Kladu si otázku, kudy se do společnosti dostává vzdělání a hodnoty. Může to být skrz silné jedince, to určitě, ale jsou tu taky instituce, které to mají v popisu práce, což jsou podle mě školy, univerzity a knihovny. Je důležité zmínit myšlenku, o které mluví třeba Richard Feynman, že zodpovědnost za šíření vzdělání mají ti, kteří ho sami získali, protože ostatní nemají co šířit. A právě zmíněné instituce jsou reálná místa, která mají legitimitu a důvěru a ze kterých může do společnosti přýštit kvalitní poznání. No a paralela s majáky – já bych byla ráda, aby bylo co nejvíce takových míst, která zvládnou zářit do svého okolí. Ale i ta někdy potřebují pomoc. Někdo může být nadšený knihovnik, ale nemusí si

věřit nebo může mít problémy se zdroji či podporou vedení. Může to být i vysokoškolák, který se ze zahraničí vrací domů, nebo někdo společensky odpovědný, kdo pracuje v místní firmě, může to být učitel. Ti lidé přicházejí z různých kontextů. Když se pak v daném místě propojí, mohou jako lokální maják rozsvítit právě nějakou regionální funkční instituci, která se věnuje vzdělávání a společenským aktivitám obecně. My teď sedíme v Praze, ale otázkou je, jak jsou informace odsud důvěryhodné ve Frýdku-Místku nebo v Písku. Leckdy neznáme lokální kontext, a proto mi přijde dobré, aby v konkrétním místě, kde lidé žijí, byl jejich autentický zástupce; nebo právě místo, kam se lidé můžou vydat.

Jak moc je podle vás ta mapa teď rozsvícená? Naplňuje se pomalu tato myšlenka?

Naštěstí existuje spousta lidí, kteří konají, aniž by o mé myšlenky věděli. Dělají to po své ose a já jsem velmi ráda, že se to děje. Na začátku června jsme se v Nadaci OSF při oceňování nejlepších knihoven bavili o tom, že by bylo dobré vizualizovat, jak je která knihovna aktivní, aby nezástalo jen u písmenek.

Zmínila jste nové ocenění Bibliotheca inspirans, které oceňuje a zviditelňuje knihovny s inspirativní praxí v oblasti mediálního vzdělávání. Vy jste seděla v porotě. Je podle vás něco, co spojuje vítěze?

Určitě bych vyzdvihla jeden prvek, a to je systematickost – že daná knihovna opravdu ví, co dělá. Nestačí jí výstřel do tmy a jedna přednáška, ale rozmyslí se. Řekne si, že jsou tu skupiny, které chce obsloužit, problém, který je potřeba nějak uchopit a rozvrstvit, že pro mladší žáky je třeba nutně dělat něco jiného než pro ty starší či veřejnost. Vedle toho je důležitá inspirativnost a proaktivita – v té knihovně jsou lidé, kteří jsou schopni přijít s inovativními řešeními problémů a vymyslí třeba metodický materiál nebo hru, kterou můžou převzít další instituce. Určitě je také důležité, aby knihovna byla prorostlá do místa, kde funguje.

A kde se tedy mají knihovny inspirovat, když se chtějí zaměřit právě na rozvoj kritického myšlení a mediální gramotnosti?

Můžou to být samozřejmě různé cykly přednášek nebo diskuzí, může se využít i filozofická forma dialogu nebo hry... Nicméně já mám pořád pocit, že kritické myšlení je jen jeden ze střípků

větší mozaiky a řešení celého problému leží v jiné dimenzi než racio. Je totiž třeba přepnout k zájmu o lidi, laskavosti, všímavosti nebo empatii. V ocenění jsme si všimli i knihoven, které dělají skvělé komunitní akce nebo třeba rozvíjejí téma udržitelnosti. To sice do kolonky mediální gramotnosti nepatří, ale souvisí s ním. Téma tak totiž můžete lidem přinést obloukem.

Dostanou se ale na takové akce – a do knihoven obecně – ti lidé, kteří dezinformacím nejvíce podléhají?

To je samozřejmě otázka za zlatého bludiště! Nicméně mám za to, že řada lidí může být – zejména po covidovém období – vyčerpaná z diskuzí s kamarády, kolegy nebo příbuznými a různé akce o mediální gramotnosti nebo kritickém myšlení jim můžou dodat sílu, aby tyhle konverzace dál zvládali a třeba našli společnou řeč. Znovu zmíním studii STEM. Jeden z jejích velmi silných závěrů je, že té části společnosti, která kladně hodnotí porevoluční vývoj a myslí si, že umí kriticky myslet, chybí informace o životě lidí, kteří na tom tak dobře nejsou – a které často osočují z toho, že právě oni s informacemi pracovat neumějí.

Jak být tedy v tomhle ohledu lepší?

Musíme se bavit o našich osobních příbězích, ideálně napříč skupinami. Je potřeba se shodnout, a to minimálně na tom, že nám na sobě navzájem záleží a že chceme slyšet pohled druhého. Zároveň je potřeba respektovat určitá pravidla takového sdílení a diskuze – a hlavně dát dialogu šanci, i když je s člověkem, který se třeba na začátku vyjadřoval nenávisťně, pokud je schopný to kriticky reflektovat. Jeden z modelů takové komunikace pracuje s několika předpoklady: prvním je udělat si vůbec na takovou konverzaci čas, druhým jsou dovednosti a třetím je motivace. Musíme se spolu bavit proto, že nás názor druhého upřímně zajímá.

Vám se podařilo pomoci někomu najít jiný pohled na věc?

Třeba za covidu, kdy jsme si s kolegyněmi plánovaly pracovní schůzku a vyšlo najevo, že já jsem očkována a ona není a že v tom názoru na téma vakcinace se neshodneme, proto jsem nad tímhle tématem iniciovala rozhovor. Předpoklady pro něj byly splněné, protože jsme si našly čas i motivaci – oběma na našem vztahu záleželo natolik, že jsme si chtěly popovídat, a bylo to do-

statečně láskyplné a neútočné. Nastínily jsme si naše vzájemné pohledy, a i když tam nakonec nebyla shoda, rozloučily jsme se s poděkováním za to, že víme víc o tom, jak se na to ta druhá dívá. Po dvouhodinové diskuzi by ale shoda byla zázrak, protože tohle jde spíš v horizontu roků. Vzpomněla jsem si při té příležitosti na jeden TED Talk, kde jistá mladá dáma mluví o opouštění sekty, kde vyrůstala. Děkovala tam lidem, kteří to s ní nevzdali, že jim stála za to, že to s ní pořádkem zkusili. Mluvila o tom, jak je náročné opustit svůj názor. Zvlášť když v něm dlouho vyrůstáte. To by asi bylo i moje přání. Nevzdávejme to a soustředme se nejen na kritické myšlení, ale i na laskavost, empatii a soucit.

MARIANA NOVOTNÁ

Ocenění Bibliotheca inspirans letos cílí na mediální vzdělávání

Bibliotheca inspirans je nové ocenění pro knihovny, které na mapě otevřené a odolné společnosti svítí jako centra vědění, setkávání, solidarity a vzájemného porozumění mezi lidmi. V roce 2022 je ocenění konkrétně zaměřeno na mediální vzdělávání, které knihovny rozvíjejí ve svých programech i dlouhodobém směřování. Porota (Tomáš Jindříšek, Kateřina Jiřinová, Tereza Lišková, Ladislava Zbiejczuk Suchá) ocenila sedm knihoven. Slavnostní vyhlášení proběhlo na konferenci *Knihovny současnosti 2022*, kterou pořádá SDRUK. Za oceněním stojí Nadace OSF společně s Českou spořitelnou.

TEREZA LIŠKOVÁ | tereza.liskova@osf.cz

Článek vznikl ve spolupráci s Nadací OSF, která v rámci programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím* podporuje knihovny v jejich úsilí v oblasti celoživotního vzdělávání veřejnosti zaměřeného na rozvoj mediální gramotnosti a schopnosti rozvíjet dialog v rámci komunit.

Mariana Novotná vystudovala bakalářský obor na FHS UK a následně magisterský obor Mediální studia na FSV UK. Od roku 2012 působí jako redaktorka a moderátorka na ČT24. Ve volném čase se věnuje například lektorství seminářů Sokratovských rozhovorů.

Jak Kutná Hora ke knihovně přišla

Zachované původní historické prvky výzdoby na fasádě budovy, bývalé Základní školy J. A. Komenského

magistrátu ode dne 27. června 1848 N.E. 2549 pl. dorozumění, „že dle c. k. krajského intimatu od 17. června 1848 č. 8435 a dekretu vel. sl. gubernium od 2. května č. 20096 k zařízení Kutnohorské městské knihovny vyzdvižením cenzury žádné zvláštní povolení není a že volba spisův ředitelů samotnému se ponechává...“

Kutnohorská knihovna od té doby pochopitelně mnohokrát změnila svůj název, rozsah funkcí, mnohokrát se stěhovala. Na poslední adrese, v městské záložně, pak věrně sloužila občanům města až do roku 2022, tedy dlouhých 84 let! A přestože jsme, my knihovníci, měli dům s velkým průjezdem, kachlovými kamny a freskou na stropě rádi, bylo minimálně od druhé poloviny 90. let jasné, že knihovnickým službám prostě nestačí. Ve shodě se zřizovatelem se pak řadu let hledalo nějaké prostorové řešení: od přístavby ke stávajícímu objektu přes možnosti přestěhování knihovny do Jezuitské koleje (a ještě na několik dalších míst), ve hře byla dokonce úplná novostavba. Postupně se ale ukazovalo, že ani jeden z těchto nápadů nemá šanci na realizaci. Tu z důvodu památkové ochrany území, tu kvůli nevhodnosti místa, tu kvůli nereálným finančním nárokům. Za každým krokem je skryta řada jednání, řada dokumentů, hromady práce. Ale mělo to tak asi být...

Pak přišel rok 2013 a s ním myšlenka šéfa odboru investic a tehdejšího starosty města využít pro knihovnu chátrající objekt bývalé základní školy J. A. Komenského. Je na skvělém místě, je dostatečně velký, dobře dostupný veřejnou dopravou i s možností zajistit parkování. Objekt je navíc městský a Kutná Hora pro něj nemá jiné využití. Unese knihovnu?

Milý čtenáři, dostala jsem za úkol popsat, jak Kutná Hora ke nové knihovně přišla.

No, je to vlastně jednoduchý proces. Vedení knihovny vyhodnotí, že stávající budova je malá, nevhodná, nedostačující. Oznáří to svému zřizovateli. Osvícený zřizovatel to hned pochopí. Ve spolupráci pak najdou prostor, zajistí finanční prostředky, vyhlásí několik výběrových řízení a nová budova Knihovny Kutná Hora je tady. Spokojeno je město, knihovníci a hlavně občané Kutné Hory. Jedná se o jednu z prvních veřejných knihoven v Čechách vůbec, takže o instituci s bohatou historií.

Takhle jednoduché to tedy bylo. Jen ta cesta byla trochu delší, na zážitky bohatší. Víím, že píšu text do odborného periodika, nečekejte ale, prosím, odborný text. Jde spíš jen o takové nahlédnutí do historie jedné městské knihovny.

Veřejné knihovnictví se v Kutné Hoře začalo pěstovat už v roce 1843. Jak by ne, jména jako Tyl, Borovský, Vocel jen dokumentují tehdejší bojovnou náladu – ta nám zůstala – i kutnohorskou společnost. A i když je zdokumentováno, jak těžké to bylo, povedlo se tehdy přesvědčit c. k. úřady a: *Obdrženo od sl. kutnohorského*

Pohled do interiéru nové knihovny

Foto: Jiří D. Dostál

A tak jsme do objektu pustili architektky Jiřího a Michala Krejčíky z ARN studia Hradec. Pány architektky jsme vyvezli do řady skvělých knihoven u nás i v zahraničí (díky zahraničním cestám SKIP; díky za ně!) a pustili se společně do projektové dokumentace. Bylo velmi důležité, že tehdejší vedení města umožnilo projektové práce, přestože nikdo nevěděl, kdy, jakou a jestli vůbec bude možné čerpat nějakou podporu ze strany dotačních titulů. Bylo totiž jasné, že pouze z prostředků města se žádný projekt tohoto rozsahu realizovat nemůže. A projektové práce byly dovedeny až ke stavebnímu povolení.

Takže když byla spuštěna výzva IROP č. 52 Revitalizace vybraných památek II., vše potřebné pro podání žádosti jsme vlastně měli pohromadě. Pravda, pro nás, pro management knihovny, bylo trochu překvapením, že nás zřizovatel vyzval, aby žádost o podporu podala knihovna sama. Nevěděli jsme moc, do čeho jdeme, ale nechtěli jsme zbrzdit možnost, která se zdála konečně na dosah. A tak jsme žádost skutečně podali. A uspěli! A získali tak dotaci ve výši 123 milionů korun.

Teprve teď ale začal pro mne i pro mé kolegyně a kolegy neuvěřitelný kvapík, který stále úplně nedohrál. Obdrželi jsme rozhodnutí o přidělení dotace, hledali a našli lidi do projektového týmu. A jak už to v životě chodí, vyváženost funguje. V tomto konkrétním případě naše dosa- vadní neznalost prostředí velkých investičních akcí byla vyvážena kumulací neskutečně po-

zitivních a pracovitých lidí i spolupracujících firem. Samozřejmě se objevilo v průběhu realizace mnoho nečekaných, složitých a často i nepříjemných situací (ono to stavební prostředí je fakt přece jen trochu jiné než to knihovnické). Přesto se podařilo projekt naplnit, objekt zrekonstruovat a knihovnu v květnu 2022 také díky skvělé práci kutnohorského knihovnického týmu, na který nesmím a nechci zapomenout, otevřít veřejnosti.

Zpětně se mi to teď sice zdá tak nějak jednodušší, ale kolegové moji drazí, když jsem dostala za úkol vyhlásit výběrové řízení na administrátora výběrových řízení, vážně jsem si myslela, že si ze mne dělají legraci. Těch výběrových řízení jsme nakonec vyhlásili spousta: na generálního dodavatele stavby, dodavatele mobiliáře knihovnického i kancelářského, dodavatele IT atd. Taky jsem pochopila, že projekt na žádné stavbě není pro stavbaře dostatečný, že víc peněz by bylo třeba tak nějak stále, že památkáři nejsou vždycky úplně státotvorní a že klíčové je obsazení dozoru investora klidným, fundovaným a trpělivým člověkem. A také je fajn, když archeologové najdou ve vašem objektu středověkou studnu, statik objeví zásadní statické problémy a chvíli se vám bortí dům, dřevokazná houba si vezme ze stropních trámů o něco víc, než se čekalo, voda nevede až tak tudy, kudy podle plánů vodohospodářů měla...

Taky přišel covid a na konci projektu válka na Ukrajině. Vážně bych každý krok dokázala

popsat samostatným článkem. Ale mnohem lepší bude, když se k nám, do Knihovny Kutná Hora – ano, máme nejen novou adresu, ale i nové

jméno –, přijedete podívat! Na Náměti čp. 416 (od slova nametati) se těšíme na každého z vás.

Za kutnohorské knihovníky
GABRIELA JARKULIŠOVÁ | sefova@knihovna-kh.cz

Trochu čísel a informací na závěr:

- Název projektu: *Rekonstrukce bývalé ZŠ J. A. Komenského v Kutné Hoře*
- Doba realizace projektu: 2018–2022
- Získaná dotace z IROP: 123 milionů korun
- Vlastní povinná spoluúčast: 13 milionů korun
- Další náklady nekruté dotací: cca 34 milionů korun (parkoviště, kavárna, úprava veřejného prostranství, veřejné osvětlení atd.)
- Generální dodavatel stavby: UNISTAV CONSTRUCTION, a. s., Brno
- Dodavatel knihovního nábytku: CEIBA, s. r. o., Brandýs nad Labem
- Dodavatel kancelářského nábytku: AKIT, s. r. o., Praha
- Dodavatel regálů depozitáře: BEG BOHEMIA, s. r. o.
- Dodavatel RFID technologie: LANius, s. r. o.
- Dodavatel automatické třídíčky: ORIS plus
- Parametry budovy (knihovna pověřená výkonem regionálních funkcí ve městě s 20 000 obyvateli):
 - 1 podzemní a 4 nadzemní podlaží;
 - cca 1300 m²;
 - depozitář s kapacitou 60 000 jednotek, multifunkční sál s kapacitou 92 míst s možností rozdělení na dva menší sály; kavárna, relaxační zóna, šatna, patro pro dospělé, patro pro děti a mládež;
 - RFID technologie, selfchecky, automatický návratový systém s třídíčkou;
 - velkorysý zázemí pro knihovníky;
 - 34 parkovacích míst.

Události

Nová Studovna Jacques Rupnika

Ostravská univerzita otevřela v hlavní budově Univerzitní knihovny nově rekonstruovanou studovnu pojmenovanou po světoznámém politologovi a historikovi Jacquesi Rupnikovi.

Více než 1500 dokumentů v českém, slovenském, francouzském či anglickém jazyce a mnohých dalších daroval Ostravské univerzitě sám Jacques Rupnik s vírou v to, že u každého dalšího čtenáře knihy prožijí nový život. Tematicky studovna zahrnuje oblasti jako politika orientovaná na střední a východní Evropu, světová politika, mezinárodní vztahy, vnitropolitický vývoj, historie apod. Mnohé z knih jsou v České republice zcela unikátní.

Inspirační a variabilní prostor byl slavnostně otevřen 17. 6. 2022 a od následujícího týdne jej už využívají sami studenti. Bude v něm možné také

Foto: Jan Hradil

J. Rupnik v Univerzitní knihovně v Ostravě

pořádat různé vzdělávací a kulturní akce. Ostravská univerzita na stavební práce a rekonstrukci vynaložila více než dva miliony korun. Věříme, že všichni naši uživatelé ve studovně naleznou příjemné zázemí nejen k učení.

JAN HRADIL | jan.hradil@osu.cz

Současná literatura

Americká literatura po roce 2010

Jednou je to ukřičený „Tlampač“, podruhé směšná figurka, u které by si člověk nikdy neuměl představit, že se stane americkým prezidentem, a nakonec „Diktátor“. Takto bílí američtí spisovatelé znázorňují Donalda Trumpa, který jim – slovy vietnamsko-amerického autora Viet Tanh Nguyena – znemožnil zůstat apolitičtí. V americké beletristické literatuře uplynulého desetiletí se rozvíjejí ustálené proudy a tematické okruhy, ale získávají nové obsahy a lze v nich vyzorovat i reakce na aktuální společenské dění, které opravdu můžeme vnímat jako určitý stupeň politizace.

Spojení politiky a literatury, potažmo umění obecně, je nicméně otázka ožehavá a na leckoho působí jako rudý hadr na býka. V měsíčníku *Host* (březen 2022) píše Miroslav Balaščík, že *umělecké hodnoty vždy existují v napětí s hodnotami společenskými, politickými, etickými, výchovnými a jinými. Neboť smyslem umění není hodnoty hlásat, ale prověřovat jejich platnost na jedinečných případech, což téměř vždy vede ke kolizi s politickým zájmem o jejich institucionalizaci a mocenské vyžadování.* Hranice mezi „hlásáním“ a „prověřováním platnosti“ však může být tenká a podléhá kritické interpretaci. Amerika má nadto bohaté zkušenosti se čtením uměleckých textů **jako** politických. Hlavní zásluhu má na tom literatura „etnických“ Američanů, kteří svoji každodenní životní realitu nevnímají jako neutrální, nýbrž politicky zabarvenou, až pokřivenou. Tento dojem bílí autoři podle Viet Tanh Nguyena ve větší míře zakusili až s „Tlampačem“ u kormidla. Dodejme, že český čtenář má paradoxně o něco „etnický vyváženější“ obrázek o současné americké literatuře než ten americký, protože literatura Američanů cizího původu je mezi překlady ze současné literatury Spojených států poměrně silně zastoupena.

Současnost a dějiny amerických menšin

Přistěhovalecká literatura se stala hlavním nositelem tématu amerického snu, který však v da-

ných dílech již není prezentován jako ideál, ale stává se předmětem deziluze. Jmenujme povídkový cyklus Junota Díaze *A v tu chvíli je po lásce* (2012), romány *Chtělo by to nový jména* od No-Violet Bulawayo, *Amerikánu* (2013) nigerijsko-americké literární hvězdy Chimamandy Ngozi Adichieové (2013) či *Touhy Džendeho Džongy* (2016) od původem kamerunské autorky Imbolo Mbue. Ta prezentuje téma amerického snu nejen z pohledu přistěhovalců, kteří usilují o pevné místo v americké společnosti, ale i z pohledu vysoce postavené

Imbolo Mbue

rodiny bělošského finančníka. Píše se rok 2008 a do děje zasáhne finanční krize. Její reflexe se objevuje i v přistěhovaleckém románu *Wangovi vs. svět* (2016) původem čínské autorky Jade Changové.

Asijská americká literatura zažívá v současnosti rozkvět, který zachytila i česká nakladatelství. Kromě debutu Jade Changové u nás vyšly například romány Celeste Ngové *Vše, co jsme si nikdy neřekli* (2014) a *Ohníčky všude kolem* (2017), *Sympatizant* (2016) již zmíněného Viet Thanh Nguyena nebo prozaická prvotina básníka Oceana Vuonga *Na zemi jsme na okamžik*

nádherní (2019). Všechny tyto knihy se přinejmenším částečně obracejí do historie, která je zdrojem traumat, ale zároveň v ní vězí kořeny identit dnešních Američanů asijského původu. Dvojnásob to platí o Afroameričanech. Román v povídkách *Dvanáct kmenů Hattiiných* Ayany Mathisové (2012) genderově převrací příběh o dvanácti kmenech Jákobových a zároveň představuje kroniku Spojených států amerických v průběhu 20. století. Colson Whitehead ve své *Podzemní železnici* (2016) líčí cestu otrokyně Cory za svobodou a detailně popisuje život na otrockých plantážích. Paul Beatty v *Zaprodanci* (2015) zase přichází s (černošským) hrdinou, který se v jedné škole pokusí opětovně zavést rasovou segregaci; tato obrácená perspektiva je nejen zdrojem skvělého humoru, ale i neotřelého pohledu na rasovou problematiku.

Ve Spojených státech se přirozeně nadále rozvíjí i bohatá tradice americké židovské literatury, jejíž perly si našly cestu i do českého jazyka. Nejde ani tak o poslední román klasika Philipa Rotha s názvem *Nemesis* (2010), jako spíše o velmi zajímavá díla autorů střední generace. Shalom Auslander v románu *Naděje: Tragédie* (2012) a Nathan Englander v povídkové sbírce *O čem mluvíme, když mluvíme o Anne Frankové* (2012) dokážou přesvědčivě evokovat úhel pohledu moderního sekularizovaného Žida a zároveň čerpat z tradiční židovské kultury a vzdělanosti, případně historické erudice.

Historická témata se v americké beletrii posledního desetiletí samozřejmě neobjevují pouze v těsném sepjetí s etnickou „menšinou“ identitou. *Chrámy divů* (2015) Leslie Parryové a *Lisák* (2018) Jordyho Rosenberga na pozadí barvitě znázorněných kulís dob minulých věnují pozornost nadčasovému, nebo dokonce pro nás aktuálním tématům, jako je nerovnost ve společnosti nebo genderová

identita. Američtí autoři také ukazují, že zdánlivě již přečerpanou tematiku holocaustu a druhé světové války lze stále uchopovat novým způsobem. Affinity Konar v románu *Mischling* (2016) znázorňuje prostředí koncentračního tábora pomocí krásného, poetického jazyka. Anthony Doerr v románu *Jsou světla, která nevidíme* (2014) obohacuje příběh zasazený do konce po-

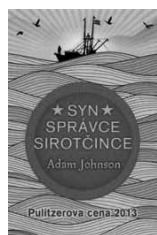
slední světové války o prvky magického realismu či témata vědeckofantastické literatury. Unikátnost vyzrálého románového debutu Georgie Hunterové *Měli jsme štěstí* (2017) zase spočívá v inspiraci autorčinou židovskou rodinou, která se konce světové války dočkala nejen v nezmenšeném, nýbrž dokonce rozšířeném počtu.

Sebereflexivní próza

Český čtenář měl v uplynulém desetiletí možnost seznámit se rovněž s americkou experimentální, potažmo metafikční prózou. Jennifer Eganová v románu *Návštěva bandy rváčů* (2010) dovádí do extrémů oblíbenou americkou formu povídkového cyklu oscilujícího na hraně románu a vytváří důmyslnou síť příběhů třinácti postav, kde se každý z příběhů odehrává v jiném časoprostoru. V *Neměnnosti leopardích skvrn* (2013) Kristophera Jansmy bezejmenný spisovatel píše sám sebe a v postmoderním duchu propojuje rovinu dobrodružného románu s filozofickými úvahami o pravdě a reprezentaci. George Saundersová si v povídkové sbírce *Desátého prosince* (2013) nápaditě pohrává s realitou a do svých textů včleňuje například formy deníku, reklamy nebo oběžníku. Podstatně umírněnější experimentátorství pak nacházíme v románu *Hra o manželství* (2012) Jeffreyho Eugenidese, který zde mimo jiné vzdává hold britské viktoriánské literatuře a zároveň ji dekonstruuje.

Jak v knize *Meta-fiction: Theory and Practice of Self-Conscious Fiction* (1988; česky nevyšlo) uvádí kritička Patricia Waughová, díla, která systematicky upozorňují na svoji artificialnost, tím problematizují vztah mezi fikcí a realitou a přijímání reality jako danosti. Stylistickým prostředkem k dosažení tohoto cíle může být kromě

formálních experimentů také určitá hyperboličnost, která spojuje několik děl amerických spisovatelů, kteří usilují o určitý politický komentář i v doslovné rovině. Adam Johnson se v epickém románu *Syn správce sirotčince* (2012) vydává do prostředí Severní Koreje, které představuje naprostý protipól Spojených států a kam ho zavedla

mj. fascinace propagandou za vlády George W. Bushe. Dave Eggers v románu *Hologram pro krále* (2012) reaguje na finanční krizi a vývoj globální ekonomiky. Hlavního hrdinu, neúspěšného amerického byznymena ve středních letech, nechává kafkovsky dlouho čekat na saúdského krále, aby s ním uzavřel obchodní dohodu. Gary Shteyngart v *Megasmutné pravdivé lovestory* (2010) zase nastoluje dystopickou budoucnost, ve které moc soukromého sektoru dorostla do takových rozměrů, že se například Londýn přejmenoval na Londýn-HSBC a korporace nesou názvy jako Johnson&Johnson GMFordCredit.

Válka na Blízkém východě i v ulicích amerických měst

Do extrémních podmínek nás zavádí také Ryan Gattis v románu *Šest dní hněvu* (2016), kde však zachycuje skutečně historického období, a sice několik dní v roce 1992, kdy policie během rasových nepokojů ztratila vládu nad Los Angeles. Sedmáct živelných monologů široké palety postav tvoří dohromady román, který ostře vystupuje proti ghettoizaci měst a osvětluje příčiny vzniku rasových nepokojů. Sociálně zaměřený je rovněž *Noční klub Mars* (2018) Rachel Kushnerové, příběh prostitutky, jež byla za

Ryan Gattis

vraždu svého stalkera odsouzena na dvojnásobné doživotí. Na pozadí plastického vylíčení prostředí ženské věznice sledujeme, jak se pokouší získat dohled nad synem. Skutečnost, že ve vyhrocené situaci dobře vyniknou kontury sociálních problémů a rozporů, potvrzuje i do češtiny zatím nepřeložený román Jodi Picoultové *Spark of Light* (2018), ve kterém dojde k přepadení kliniky ženského reprodukčního zdraví, jež jako jediná ve státě Mississippi provádí potraty.

Zásadní téma americké literatury představují též válečné konflikty na Blízkém východě; díla, která se jim věnují, jsou v českých překladech dosud zastoupena spíše v omezené míře. Povídková sbírka Phila Klaye *Zpátky do boje* (2014) reflektuje válečné tažení do Iráku a kromě ničivé krutosti a násilí zachycuje také jeho absurditu a neshodnou uchopitelnost. To samé v ještě vý-

raznějším měřítku platí o románu Nico Walkera *Poprvé* (2018); drtivý odsudek amerického angažmá v Iráku vyvěrá z obou částí románu – v první si hrdina odbude službu na základně v Iráku a v druhé ho posttraumatický stresový syndrom uvrhne do propasti heroinové závislosti. Válečnému konfliktu v Sýrii se věnuje dílo původem jordánské autorky Jasmine Wargové *Jiné jméno pro domov* (2019). Kniha je psaná ve volném verši a přístupnou formou zprostředkovává uprchlickou zkušenost, kupříkladu i náctiletým čtenářům. Dále stojí za pozornost například román Johna Graye *Godsend* (2018), který sleduje příběh mladé Američanky, jež se v přestrojení za chlapce vydá do Afghánistánu s cílem připojit se k hnutí Talibán, nebo reportážní román Davida Finkela *Thank You for Your Service* (2013), jenž zachycuje osudy desítky skutečných vojáků, jejich službu v armádě i život poté.

Technologie jako zlý pán

Téma nástupu nových technologií a jejich vrůstání do nespočtu oblastí našeho života pojímají vybraní američtí autoři v dílech posledního desetiletí s velkou mírou nápaditosti. V realitě již zmíněné *Megasmutné pravdivé lovestory* jsou jediným odvětvím, které zaznamenává jakýkoli rozmach komunikační technologie: nikdo neudělá krok bez aparátu (smartphonu nové generace s velmi pokročilým funkcemi), lidé v podstatě bez přestání prodlévají v online režimu a nejprestižnější pracovní pozice jsou v médiích. Davu Eggersovi vyšel v posledních deseti letech v češtině také román *Kruh* (2013), ve kterém parodie na společnost Google s názvem Circle (česky Kruh) pomocí svých technologických vymožeností postupně nastoluje totalitní tyranii dobra; román ukazuje, že i dnes hojně vyzdvihované hodnoty transparentnosti, demokracie nebo bezpečí mohou být zneužitelné. V zatím posledním románu klasika postmoderní literatury Thomase Pynchona *Výkřik techniky* (2013), který se jinak řadí k tzv. „literatuře po 11. září“, hraje zase důležitou roli platforma virtuální reality, která je jakousi nástavbou New Yorku i jeho metaforou. Fragmentární forma prozaické prvotiny Patricie Lockwoodové *Nikdo o tom nemluví* (2021)

asociuje přelétavou pozornost uživatele internetu. Autorka znázorňuje, jak „internetový diskurz“ proniká i do jazyka používaného v reálu a formuje naše vnímání skutečnosti i vlastní identity. Více zvnějšku pak na internet nahlíží hvězda americké literatury Jonathan Franzen, který jeho rozvoj v románu *Purity* (2015) vsazuje do historického kontextu aktivit západních marxistů po druhé světové válce (jak to formuluje literární vědec Jae Sharpe).

Oblastí, která se nepochybně bude dále rozvíjet a zřejmě se dočká i překladů do češtiny, jsou prozaická díla s ekologickou tematikou. Důraz na ekologii je přítomen ve starším románu Jonathana Franzena *Svoboda* (2010), jehož ekologicky uvědomělý hrdina se kvůli vytváření rezervace pro ohrožený ptačí druh zaplete s uhlobarony. Z nedávné doby zmíníme například postapokalyptické

A Children's Bible (2020) od Lydie Milletové a *Leave the World Behind* (2020) od Rumaana Alama. Milletová na pozadí civilizace vymknuté z kloubů kvůli hurikánu vykresluje obraz ostrého generačního střetu a představuje děti jako budoucí lepší správce životního prostředí. V Alamově románu, kde zaznívá kritika konzumního způsobu života a závislosti na komunikačních technologiích, oproti tomu vládne nejistota – nedozvíme se, jaká přesně katastrofa lidstvo postihla, což ale podtrhuje její působivost a důraz na trvalejší hodnoty.

Problematizace rodiny

Konstantou literatury Spojených států jsou portréty rodin, jejichž mikrokosmos nezřídka přerůstá v obecnější komentář americké společnosti. Některá z těchto děl aspirují na označení „velký americký román“, který američtí literární kritici nepřestávají hledat. Je to případ již zmíněných románů Jonathana Franzena, ale i románu *Jako voda* (2013) Wallyho Lamba, *Imagine Me Gone* (2016) Adama Hasletta o rodině bojující s duševní nemocí, který do češtiny (na rozdíl od *Union Atlantic* z roku 2010, v němž se autor inspiroval finanční krizí) zatím přeložen nebyl.

Podobný záběr má i *Špulka modré nitě* (2015) Anne Tylerové nebo (rovněž dosud nepřeložený) román Barbary Kingsolverové *Unsheltered* (2018), ve kterém se rodina střední třídy vlivem několika náhodných okolností ocitne v existenční tísní. K současnému ději tvoří paralelu historická rovina, v níž se pohybují zakládající obyvatelé městečka, ve kterém se román odehrává, včetně emancipované bioložky Mary Treatové.

V posledních několika letech se nicméně překladu do češtiny dočkaly i romány představující (i neúplnou) rodinu v komornějším a problematičtějším světle. V *Absolutním miláčkovi* (2017) Gabriela Tallenta spojuje prepperského otce s jeho čtrnáctiletou dcerou nepřibuzenská náklonnost. Ve *Schroderovi* (2013) Amity Gaigeové je otec odloučený od dcery dohnán k jejímu únosu, zatímco ve *Stehlíkovi* (2013) Donny Tarttové musí harrypotterovsko-dickensovský hlavní hrdina utéct od nefunkčního otce. Hlavní hrdinka románu *Jmenují se Lucy Bartonová* (2016) od Elizabeth Stroutové (jejíž *Olive Kitteridgeová* z roku 2010 by zájemci o americkou literaturu rovněž neměla uniknout) si v sobě nese traumata z dětství, kdy s matkou, na níž zůstává psychicky závislá, musela žít nějakou dobu v garáži.

Kulturní hegemon

Spojené státy americké jsou nesmírně pluralitní, každý stát má jiné etnické nebo náboženské složení, jiné klima a další charakteristiky. Na český trh se dostávají díla ze všech koutů země a rozličných kulturních tradic a vzhledem k všeobecné přístupnosti angličtiny a anglicky mluvícího kulturního okruhu jich není zrovna málo. Snahu o vytvoření reprezentativního výběru z amerických beletristických děl posledního desetiletí toto množství poněkud znesnadňuje. Někdo by možná nazval přítomnost americké literatury v českém kulturním okruhu až přehnanou a kulturně homogenizační. Zároveň nás však obohacuje o řadu literárních děl vysoké úrovně a nezřídka se jejím prostřednictvím setkáváme s tématy a problémy, které k nám teprve dorazí.

JOHANA HORÁLKOVÁ

| johana.labanczova@iliteratura.cz

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*.

Kolem 490 000 návštěvníků každoročně navštíví jednu z nejkrásnějších historických knihoven na světě – Rakouskou národní knihovnu a její Slavnostní sál. Tato barokní nádhera se plánovala již v roce 1681, když se císař Leopold I. rozhodl na místě stávající jízdárny postavit novou budovu – přízemí ponechat jako jízdárnu, v prvním patře vystavět císařskou dvorní knihovnu. Před dokončením byla stavba těžce poškozena během druhého tureckého obléhání Vídně. O 40 let později, po skončení války, nechal císař Karel VI. postavit současnou knihovnu. Je zhruba 78 m dlouhá, 14 m široká a výška stropu je 19,5 m. Na financování stavby, nákup knih a vybavení použil císař speciální daně (z prodejů kalendářů a novin). Stanovil, že knihovna bude určena pouze pro učence a *neznalí, povaleči, drbný se mají držet stranou*. Roku 1860 se poprvé otevřela veřejnosti. Na freskách Daniela Grana se odrážejí témata vojny a míru. Ústřední postavou sálu je nadživotní socha císaře Karla VI., kterou vytvořil dvorní sochař Antonio Corradini. Sochu obklopují mramorové sochy dalších významných Habsburků. Sál zdobí velkolepé barokní glóby od Vincenza Coronelliho, které byly vyrobeny z ořechového dřeva.

(*Magazin der Österreichischen Nationalbibliothek – Nr. 1, März 2022, s. 18–19*)

Sbírkové instituce na celém světě řeší problematiku uložení svých dokumentů a ta vyžaduje pozornost na strategické úrovni. Historicky většina klasifikačních systémů seskupila související kategorie materiálů na polici, některé instituce soustředily sbírky v konkrétních budovách. Knihovny čelily otázce optimálního počtu kopií dokumentů, řešily také například přímý a okamžitý přístup ke každému svazku, umístění v úzké komunikaci s katalogem, důkladné osvětlení, stálý a rovnoměrný přísun čerstvého vzduchu, regulovanou teplotu a co nejméně prachu. Na přelomu 20. století byly ve střední Evropě zavedeny standardizované, flexibilní, samonosné systémy ocelových regálů, které zvýšily úložný prostor. Tyto systémy se instalovaly v mnoha budovách evropských knihoven v letech 1889 až 1920, některé se používají dodnes. Zlepšování parametrů pro uložení sbírek probíhá až do současnosti (vystavení světlu,

teplotě, vlhkosti a rizika požáru). Mezi další technologické pokroky patří např. skladování s nízkým obsahem kyslíku a automatizace skladovacích systémů, operační modely sdílející náklady na úložiště jako funkci uchování prostřednictvím sdílené archivace tisku, nebo distribuované digitální archivy, které zajistí, že bude existovat mnoho kopií dat, aby nedošlo k jejich ztrátě. Snahou do budoucna bude soustředění celonárodního dokumentárního dědictví na jedno vhodné místo. Ukládání knihovních sbírek s sebou nese vysoké náklady a nutnost investic. Projekty uložení velkých sbírek národních knihoven nelze aplikovat jako řešení pro každou knihovnu, ale je nutno brát na zřetel jejich specifika.

(*IFLA Journal – Volume 48, Number 2, May 2022, s. 263–266*)

Dne 14. 2. slavili v Německu 100. výročí narození Heinze Friedricha (1922–2004), zakladatele nakladatelství dtv-Paperback a prezidenta Akademie výtvarných umění v Mnichově (1983–1995). Se svojí manželkou Marií převedl svou cennou a rozsáhlou pozůstalost do Bavorské státní knihovny. Obsahuje zajímavou korespondenci se známými spisovateli, umělci a vědci (Henry Böll, Dietrich Fischer-Dieskau, Siegfried Lenz a Konrad Lorenz aj.). H. Friedrich byl propagátorem literatury pro široké publikum, rozhlasovým moderátorem a vydavatelem. Společně se spisovatelem Wolfem Dietrichem Schnurrem zorganizoval Setkání v Bannwaldsee v září 1947, kde byla založena umělecká Skupina 47. Její členové byli poznamenáni válečnými zkušenostmi a v krásné přírodě v Bannwaldsee zažívali klidné dny uprostřed idylické krajiny. Schůzky probíhaly formou workshopů, účastníci si četli vlastní texty a poté o nich diskutovali. Mezi členy časem nastaly názorové rozpory a dostala se do krize, která spustila vnitřní procesy zrání, změna pro řadu jejích členů se ukázala umělecky plodnou. Friedrich z jejich činnosti vytěžil mnoho zajímavých talentů a vydal umělecky kvalitní knihy. Z jeho pozůstalosti je nejzajímavější korespondence s celoživotním přítelem W. D. Schnurrem.

(*BibliotheksMagazin, Jahrgang 17, Ausgabe 50, Nr. 2, Mai 2022, s. 19–23*)

Před 130 lety, **2. 10. 1892**, zemřel francouzský religionista a spisovatel **Ernest Renan** (* 1823), autor ve své době velmi kontroverzního spisu *Život Ježíšův*.

Před 40 lety, **4. 10. 1982**, zemřel český prozaik **Václav Kaplický** (* 1895), z jehož díla jsou nejznámější historické romány *Kladivo na čarodějnice* (zfilmováno Otakarem Vávrou), *Železná koruna* či *Táborská republika*.

Před 105 lety, **5. 10. 1917**, se narodila maďarská spisovatelka **Magda Szabóová** († 2007), autorka románů *Srnka*, *Freska*, *Kateřinská ulice*, *Staromódní příběh* (dramatizace se u nás hrála pod názvem *Starorůžový příběh*) či *Dveře*, zfilmovaného Istvánem Szabóem s Helen Mirrenovou v hlavní roli.

Před 130 lety, **8. 10. 1892**, se narodila ruská básnířka a esejistka **Marina Cvetajevová** († 1941), která po bolševické revoluci žila v emigraci v Československu a ve Francii a po návratu do Ruska spáchala sebevraždu; z jejího díla jsou nejznámější *Poéma hory* a *Poéma konce*, které vznikly za jejího pobytu v Čechách.

Před 130 lety, **9. 10. 1892**, se narodil srbský (jugoslávský) spisovatel **Ivo Andrić** († 1975), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1961), autor románů *Slečna dělá peníze*, *Travnická kronika* či *Most na Drině*, řady povídek a novel (česky např. výbor *Vežírův slon*), básní a esejů. Před 80 lety, **14. 10. 1942**, se narodil maďarský prozaik, esejista a dramatik **Péter Nádas**, autor románů *Konec jedné ságy*, *Kniha pamětí* a *Paralelní příběhy* či novely *Bible* (česky ve výboru próz *Dům paní Kláry*).

Před 95 lety, **16. 10. 1927**, se narodil německý prozaik, dramatik, básník, esejista a výtvarník **Günter Grass** († 2015), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1999). Narodil se v Gdaňsku, kde se také odehrávají některá jeho díla, byl členem Skupiny 47. Proslavil se svým prvním románem *Plechový bubínek* (1959), který tvoří první část volné *Gdaňské trilogie*, kam dále patří novela *Kočka a myš* a román *Psí roky*, druhý vrchol Grassovy tvorby. K dalším velkým románům patří *Platejs a Širé pole*, dále pak *Setkání v Telgte*, *Potkanka* a *Žabí lamento*, soubor krátkých

textů a příběhů *Mé století*, novela *Jako rak* a autobiografie *Při loupaní cibule* a *Příběhy z temné komory*. Grass se také vždy silně politicky a společensky angažoval. V 70. a 80. letech se u nás jeho díla nevydávala.

Před 60 lety, **16. 10. 1962**, zemřel francouzský filozof **Gaston Bachelard** (* 1884), autor *Psychoanalýzy ohně*, *Poetiky prostoru*, *Poetiky snění* a dalších děl.

Před 250 lety, **21. 10. 1772**, se narodil anglický romantický básník **S. T. Coleridge** († 1834), který patřil k tzv. jezerním básníkům a z jehož díla je nejznámější *Píseň o starém námořníkovi*.

Před 150 lety, **23. 10. 1872**, zemřel francouzský básník a spisovatel **Théophile Gautier** (* 1811), autor dobrodružného románu *Kapitán Fracasse* (zfilmováno s Jeanem Maraisem v hlavní roli).

Před 80 lety, **23. 10. 1942**, se narodil americký spisovatel **Michael Crichton** († 2008), autor *Jurského parku* a dalších bestsellerů, z nichž mnoho bylo úspěšně zfilmováno (mj. *Skandální odhalení*).

Před 120 lety, **25. 10. 1902**, zemřel americký naturalistický prozaik **Frank Norris** (* 1870), ovlivněný Émilem Zolou, autor románů *Chobotnice* či *Jáma*.

Před 140 lety, **29. 10. 1882**, se narodil francouzský spisovatel **Jean Giraudoux** († 1944), který proslul především dramaty jako *Trojská válka nebude* nebo *Bláznivá ze Chaillot*.

Před 15 lety, **29. 10. 2007**, zemřela česká spisovatelka **Jarmila Loukotková** (* 1923), autorka populárních historických románů z antického Říma

(*Není římského lidu*, dvoudílný *Spartakus*, *Pro koho krev*, *Pod maskou smích*, *Doma lidé umírají*, *Křik neviditelných pávů*), ze středověké Francie (*Navzdory básník zpívá o životě Françoise Villona*, jehož básně také překládala, a *Bůh či dábel*) i ze současnosti (*Liána smrti*, *Vstup do ráje zakázán*, *Medúza*, *Dar jitra prvního*, *Odměna*, *Žít jednou spolu*, *Lhůta prošla*).

Před 260 lety, **30. 10. 1762**, se narodil francouzský básník **André Chénier** († 1794), který zemřel na popravišti za francouzské revoluce a jehož osudem se inspiroval italský skladatel Umberto Giordano v operě *Andrea Chénier*; česky vyšly výběry *Sen o Heladě* a *Milostný deník*.

Portréty archiv autora

Jak Kutná Hora ke knihovně přišla

s. 332–334

← Krátce po zahájení zkušebního provozu

↓ Dětské oddělení

↑ Rekonstruovaná budova bývalé školy, dnes Knihovna Kutná Hora

Úprava okolí knihovny – parkoviště ↓

↓ Oddělení pro dospělé

→ Z programu pro děti

Foto: Jiří D. Dostál

Nová hvězda mezi knihovními regály!

STELLA

- jednostranné i oboustranné regály
- systém základních a návazných dílů
- dřevěné bočnice v síle 25
- celokovové police s vysokou nosností
- možnost přestavení na sklopenou polici
- unikátní systém uchycení polic
- varianta soklem či bez soklu
- zpevňovací kovový rám
- výškově nastavitelné nožky
- zadní zarážka proti vypadnutí knih
- varianta s LED osvětlením
- široká škála příslušenství a vybavení
- vyrobeno v Česku

 Ceiba®

Ceiba s.r.o.
Jana Opletala 1265
250 01 Brandýs nad Labem-Stará Boleslav
Tel.: 326 911 044, e-mail: info@ceiba.cz

www.ceiba.cz